

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894.   Andra Kammaren.   N:o 50.

Måndagen den 7 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne april.

§ 2.

Efter föredragning af bevillningsutskottets memorial,

n:o 23, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bevillningsutskottets hemställan i dess memorial n:o 14 rörande Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning angående mantalsskrifning; och

n:o 24, i fråga om ändrad lydelse af § 28 i gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst;

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 3.

Likaledes biföllos sammansatta bevillnings- och lagutskottets härefter, hvart för sig, föredragna memorial:

n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om sammansatta bevillnings- och lagutskottets hemställan i dess memorial n:o 5 rörande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning angående mantalsskrifning; och

n:o 9, angående arfvode åt sekreteraren hos sammansatta bevillnings- och lagutskottet.

§ 4.

Föredrogs vidare sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till förordning angående obligatorisk insättning i lifrånstalt m. m.

Utskottet hemställde, att berörda, inom Andra Kammaren af herr *A. Petri* afgifna motion, n:o 108, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Motionären, herr *Petri*, begärde ordet och yttrade: Herr talman! Då jag väckte denna motion, insåg jag mycket väl, att den icke denna gång skulle till någon åtgärd föränleda. Tanken var måhända för ny, och det mål, till hvilket jag sträfvar, kanske för stort att ej behöfva tid växa in i det allmänna medvetandet. Utskottet har också kort och godt afstyrkt min motion, och jag skall icke länge upptaga kammarens tid med att bemöta utskottet, synnerligast som det verkligen icke gifvit mig mycket att bemöta. Jag ber endast att få betyga utskottet min tacksamhet för den smula socker, hvarmed utskottet velat förmildra sin hemställan om afslag, då det säger, att motionen är beaktansvärd. Men jag skulle hafva varit utskottet ännu mera tacksam, om det också velat släppa till en litet kraftigare krydda, som kunnat framföra motionen till Kongl. Maj:t. Jag befarar eljest, att utskottets utlåtande, att »Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att taga jemväl föreliggande förslag i öfvervägande» blifver något problematiskt, emedan det kan hända, att Kongl. Maj:t aldrig får se förslaget.

Herr talman! Då jag emellertid anser, att min motion verkligen har skäl för sig, kan jag icke underlåta att till densamma yrka bifall, men jag skall icke begära votering.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

I ordningen förekom härnäst sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion med förslag till vissa ändringar i jagtstadgan.

Herr *C. W. Collander* hade i sin ifrågavarande, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 128, föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta att åt nedannämnda paragrafer i gällande jagtstadga gifva följande lydelse:

»I §. Kongl. Maj:t och kronan tillkommer jagträtten å dess hägnade jagtparker och djurgårdar, å mark, hörande till kongl.

lustslotten och andra till Kongl. Maj:ts disposition ställda lägenheter, å kungsgårdar, kungsängar, kronoparker och all annan Kongl. Maj:t och kronan tillhörig, odisponerad mark.

2 §. Jagten å berörda marker utöfvas af Kongl. Maj:t sjelf och chefen för dess hofjägeristat jemte dem, som vid sådana tillfällen äro följaktiga, å kronans hägnade jagtparker eller djurgårdar å mark, hörande till kongl. lustslotten och andra till Kongl. Maj:ts disposition ställda lägenheter, å kungsgårdar och kungsängar, hvaremot jagträtten å kronoparker och all annan kronan tillhörig odisponerad mark utarrenderas genom kongl. domänstyrelsens försorg enligt grunder, som härför varda bestämda.

3 §. I öfrigt — — — — —
 Enahanda rätt — — — — —
 Å jord — — — — —
 Å häradsallmänning, som står under allmän vård, utarrenderas jagträtten till förmån för allmänningsegare af kongl. domänstyrelsen efter samma grunder, som för utarrendering af kronans jagtmarker varda bestämda, hvaremot, vidkommande jagträtten å de häradsallmänningar, som stå under menighets förvaltning, det må ankomma på denna förvaltning att jagträtten utarrendera eller lemna den obegagnad.»

Med anledning häraf hemstälde nu utskottet: »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida genom utarrenderande af jagträtten å kronoparker och annan kronan tillhörig, odisponerad mark äfvensom å häradsallmänningar inkomst kunde beredas statsverket eller delegarne i dessa allmänningar, dock utan intrång af någons nu bestående lagliga rätt och under sådana arrendevilkor, att jagten å dessa marker väl vårdas och jagträtten utöfvas utan skada för skogens bestånd, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag till lag i ämnet, hvartill denna utredning kan gifva anledning.»

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Collander: Vid den utgång, som denna fråga fått i medkammaren, der man afslagit såväl utskottets hemställan som motionen, kan man ju anse, att frågan har för denna riksdag förfallit. Men då utskottet har välvilligt upptagit motionens syfte, och jag tror, att det är en motion, som bör återkomma, ty det är här fråga om en försummad inkomstkälla för staten, som man icke bör glömma, så skulle jag gerna, om jag får något understöd nästa år, vilja åter upptaga densamma.

Af motståndarne inom medkammaren har invändts, att om ett sådant utarrenderande af kronans domäner egde rum, skulle jagtvården för hela landet deraf lida men, då det vilda skulle derdecimeras genom oförståndig jagt, ty dessa kronodomäner borde dock utgöra, så att säga, en plantskola, hvarifrån det vilda skulle

sprida ut sig öfver landet. — Jag tror, att denna farhåga är fullkomligt ogrundad, enär ju domänstyrelsen, hvilken jag tänkt mig skulle komma att utarrendera jagten å dessa domäner, naturligtvis egde att förbehålla sig fritt val af arrendatorer och fästa sådana vilkor vid utarrenderingen, att det befarade förhållandet ej inträffade. I andra länder har man ganska stora inkomster af denna jagträtt å statens domäner. I Österrike t. ex. uppgår inkomsten deraf i medeltal till 35 öre per hektar. För vårt land har jag deremot, enligt hvad herrarne kan se af min motion, endast beräknat inkomsten till i medeltal 2 öre per hektar. I Frankrike uppgår denna inkomst till ännu högre belopp än i Österrike. Jag har ett nummer af Journal des débats för den 8:de sistlidne mars, som upptager en lista på en del arrenden för statens jagtmarker. Der upptages t. ex. 25 lotter utarrenderade, som tillsammans upptaga 13,000 hektar omkring; och därför inflyta nära 39,000 francs och således något öfver 2 kronor per hektar.

Man kan bereda staten goda inkomster, när denna källa blir upparbetad. Och för ett turistland är det af betydelse att kunna erbjuda arrenden å jagtmarker åt dem, som äro så att säga stadiga turister i landet år efter år.

Herr talman! Jag skall på grund af hvad jag anført anhålla, att kammaren såsom en opinionsyttring ville lemna sitt bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Bruzelius*.

Vidare yttrades icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 65, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 1 i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 19, hade herr *K. Schönbeck* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 1 af förordningen den 9 juni 1871, angående fattigvården, skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Befinnes minderårig, eller *enka med minderåriga, obemedlade barn*, eller den, som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras, sakna egna medel samt underhåll och vård af annan; då skall nödtorftig fattigvård honom *eller henne* lemnas.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Schönbeck erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman, mine herrar! Nog inser jag, att det vore mest önskligt för kammaren, liksom det vore enklast och beqvämast för mig sjelf, att jag låte detta utlatande passera oanmärkt förbi. sedan utskottet så fullständigt förkastat den af mig väckta motionen om ändring af § 1 i fattigvårdsförordningen till förmån för fattiga, utblottade enkor och deras minderåriga barn, så att icke ens en enda röst höjts i utskottet till förmån för motionen. Men jag anser det vara min skyldighet att här inför kammaren framhålla de skäl, som föranledt mig till att framkomma med denna motion, och äfvenså de stöd, som jag anser mig ega för min uppfattning i denna sak. Men dessförinnan och all den stund jag nogsammt vet, att man anser, om icke hvarje minut, så hvarje qvarts timme nu vara dyrbar för kammaren, tillåter jag mig säga det, att det har väckt min förvåning, att detta utlatande icke förr än nu inkommit till kammaren, då jag vet dels genom tidningarne liksom också genom en af utskottets ledamöter, att utskottet fattat sitt beslut i saken för tre månader sedan, eller omkring medlet af februari månad. Men måhända hade det sitt skäl uti den temligen långsökta argumentation till afslag å motionen, som finnes i utskottets utlatande. Jag skall emellertid icke inlåta mig på någon närmare granskning af den historik, som förefinnes här i detta utlatande, angående fattigvårdslagstiftningen, ty det skulle endast föranleda till onödig tidsutdrägt. Men jag skall i stället framhålla och åberopa mig på myndigheters och auktoriteters uppfattning af saken, och huruledes dessa tolkat denna författning. Jag vill göra det såsom stöd för min egen uppfattning af saken. Jag saknar nemligen icke så alldeles stöd för min uppfattning af denna fråga, som det vill synas af utskottets utlatande.

Jag har varit i tillfälle att genom en ledamot af utskottet i behörig tid, och innan utskottet fattade sitt beslut, visa, att såväl flere länsstyrelser som konungens högsta domstol under åren 1873 och 1874 tolkat § 1 i fattigvårdsförordningen sålunda, att den ordalydelse, som jag vill gifva åt nämnda paragraf, fullständigt öfverensstämmer med detta tydningsätt. Jag ber att såsom exempel få uppläsa några af dessa utslag.

Det första gäller en tvist mellan Östra Stenby och Dagsbergs kommuner i Östergötland. I detta mål yttrade konungens befallningshafvande i utslag den 21 februari 1872:

»att emedan utredt vore, att enkan Johansdotters afidne man med hustru och fyra minderåriga barn inflyttat från Dagsberg till Östra Stenby, der han jemväl blifvit den 1 december 1870 mantalsskrifven; ty och som enkan Johansdotter redan den 6 november 1871 och således innan ett år förflutit från den dag, hennes bemålde man blifvit i Östra Stenby mantalsskrifven, kommit i behof af fattigunderstöd för sina fyra minderåriga barn; alltså och da, med afseende å hvad angående barnens ålder och moderns tillgångar upplyst blifvit, fattigvårdsbehovvet måste såsom ovilkorligt anses, pröfvade, med stöd af 25 § i kongl. förordningen

angående fattigvården den 9 juni 1871, konungens befallningshafvande lagligt förklara enkan Johansdotter och hennes barn fortfarande ega hemortsrätt inom Dagsbergs socken, och förpligtade förty, med stöd af 29 § i nyss åberopade förordning, sistnämnda kommun att återgälda Östra Stenby församlings fattigvårdsstyrelse det för Johansdotters barn utgifna belopp tio riksdaler, äfvensom hvad sistnämnde fattigvårdsstyrelse fortfarande, och intill dess det ovilkorliga behofvet af understöd upphörde, nödgades att för barnen utgifva.»

Detta utslag upphäfdes af kammarrätten, hvilken utlät sig enligt utslag den 11 december 1872: »att som det icke blifvit förnekadt, att enkan Johansdotter var fullt arbetsför, hvadan hon, jemlikt 3 § i kongl. förordningen om fattigvården den 9 juni 1871 skulle utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sig och sina minderåriga barn» etc., så fann kammarrätten »skäligt att, med upphäfvande af konungens befallningshafvandes utslag, Dagsbergs fattigvårdssamhälle från den ålagda ersättningskyldigheten befria.»

Målet föredrogs den 14 november 1873 inför högsta domstolen, som resolverade: »som med afseende å hvad hos Kongl. Maj:t föredetta intyg innehålla och för öfrigt i målet förekommit antagas måste, att enkan Kristina Charlotta Johansdotter varit oförmögen att med sitt arbete försörja sig sjelf och sina fyra minderåriga barn, hvilka således, i brist jemväl af egna medel, saknat nödigt underhåll och vård, samt vid sådant förhållande det af fattigvårdsstyrelsen i Östra Stenby socken åt bemälda enka för barnens uppehälle lemnade bidrag vore att hänföra till så beskaffadt fattigvårdsunderstöd, som i 1 § af förordningen den 1 juni 1871 afses; alltså, och på de af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i öfrigt anförda skäl, pröfvade högsta domstolens fleste ledamöter med upphäfvande af kammarrättens öfverklagade utslag, rättvist fastställa Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i målet meddelade beslut.

Det andra målet gäller en tvist mellan fattigvårdsstyrelserna i Nedre Ulleruds och Gunnilbo socknar.

I detta mål yttrade konungens befallningshafvande i Vermlands län i utslag den 27 juli 1872:

»att emedan enkan Marolin för 1871, då hon med fyra minderåriga barn på våren flyttat till Nedre Ullerud, ostridigt varit mantalsskrifven i Gunnilbo, der jemväl hennes förutnämnda, den 30 december 1869 affidne man i listiden varit eller bort vara sist mantalsskrifven, samt, om än enkan Marolin för sin person icke kunde anses vara föremål för fattigvård enligt 1 § i kongl. förordningen om fattigvården den 9 juni 1871, vitsord likväl måste tillerkännas Nedre Ulleruds fattigvårdsstyrelse med betyg af fjerdingsmannen E. M. Jansson och Nils Johan Eriksson i Nedre Ullerud styrkta uppgift, att hon för sina minderåriga barn varit i behof af det fattigunderstöd, som i december 1871 blifvit henne tilldeladt, förpligtades Gunnilbo fattigvårdsstyrelse, jemlikt 24, 25 och 29 §§ i nyss åberopade kongl. förordning, ej mindre att om

enkan Marolin taga vård samt, så länge behovet fortfore, och försörjningsskyldigheten icke lagligen kunde komma att på annat fattigvårdssamhälle öfverflyttas, om dem för framtiden draga försorg än ock att ersätta Nedre Ulleruds fattigvårdsstyrelse fordrade 15 riksdaler jemte hvad den för ändamålet vidare utgifvit eller kunde få vidkännas intill dess försörjningsskyldigheten af Gunnilbo fattigvårdsstyrelse öfvertoges.»

Kammarrätten fann uti utslag den 26 juli 1873 uppå besvär af Gunnilbo fattigvårdsstyrelse »skäligt att, med upphäfvande af konungens befallningshafvandes utslag, Gunnilbo fattigvårdsstyrelse från den ålagda ersättnings- och försörjningsskyldigheten befria.»

Då målet den 20 april 1894 föredrogs inför högsta domstolen, fann »högsta domstolen skäligt, med ändring af kammarrättens utslag, på det sätt fastställa konungens befallningshafvandes beslut, att Gunnilbo fattigvårdsstyrelse förpligtades ersätta Nedre Ulleruds fattigvårdsstyrelse fordrade 15 riksdaler jemte hvad sistnämnda fattigvårdsstyrelse för underhåll af enkan Marolins minderåriga barn vidare utgifvit eller kunde få vidkännas intill dess barnens försörjning af Gunnilbo fattigvårdsstyrelse öfvertoges.»

Ja, så lät det på den tiden, men nu är förhållandet alldeles omvänt; ty såsom allmänt känt är, och det erkännes äfven i utskottets utlatande, så må en enka vara så fattig som helst och hafva så många minderåriga barn som helst, anses hon ändå icke berättigad till fattigunderstöd, såvida hon är arbetsför. Men hvad hjälper det väl henne och hennes barn, att hon är arbetsför, när hon har fyra eller fem barn. Hon kan möjligen under någon tid på sommaren förtjena en krona om dagen, men under vintermånaderna kan hon, äfven om hon lyckas få något arbete, icke förtjena mer än 50 till 60 öre om dagen.

Jag frågar: kan detta räcka till för denna enka och hennes fyra å fem barn, eller kunna icke dessa barn anses, om icke fullt, dock ganska nära, stå i samma läge, som de minderåriga barn, om hvilka talas i 1 § i fattigvårdsförordningen af år 1871? Jag säger icke, att de behöfva fullt understöd, men något behöfves dock för deras underhåll. Om också enkan kan föda sig och möjligen ett barn, så kan hon dock icke underhålla alla dessa barn. Det är omöjligt, utan de måste anses sakna »vård och underhåll af annan.»

Uti utskottets utlatande åberopas, att 1869 års Riksdag erinrat, »hurusom den omständighet, att meddelandet af hjälp vore obligatoriskt och kunde af den fattige såsom en honom ovilkorligt tillkommande rättighet påfordras, icke kunde undgå att alstra likgiltighet för arbete, sparsamhet och ordningssinne och såsom en följd häraf lätteligen leda till lättja och den moraliska förnedring, som icke funne någon betänklighet i att hellre tigga än förtjena sitt bröd.»

Ar det detta, som åberopas mot min motion, så måste jag anse, att denna erinran också af utskottet rigtats mot enkor. Men jag frågar: är det väl antagligt, att en fattig enka med fyra eller fem barn skulle, äfven under förutsättning, att hon finge något under-

stöd åt barnen, hängifva sig åt lättja? Jag tviflar derpå. Vill man gifva sig in på dessa forskningsars område, så skall man få se för sig upprullade tafflor, hvilka visa slit och släp dag ut och dag in samt umbäranden och lidanden af alla slag.

Såsom ytterligare stöd för min uppfattning af denna fråga anser jag mig kunna åberopa mig på arbetareförsäkringskomiténs förslag till pensionering åt arbetarehustrur och deras barn. Der heter det bland annat: »Hustru eller enka får pension efter samma grund som mannen, d. v. s., när hon kan anses varaktigt oförmögen till arbete», och på ett annat ställe: »Har åter enka minderåriga barn att sörja för, åtgår en del af hennes arbetskraft till deras uppfostran och underhåll. Derför skall hvarje faderlöst äkta barn under 15 år erhålla en särskild mindre pension.»

Jag vill nu icke längre upptaga tiden utan endast fästa kammarens uppmärksamhet på att jag velat bygga på den grund, som finnes i sjelfva fattigvårdsförordningen. Jag har icke velat framkomma med något nytt förslag utan endast erinrat om huru gällande lag förut varit af landets högsta dömande myndigheter i förevarande hänseende tillämpad. Men då jag så mycket känner situationen, att jag finner, att jag ingenting kan vinna med att framställa ett direkt yrkande, så skall jag, herr talman, icke framställa något sådant.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos, hvart för sig, och biföllos lagutskottets utlåtanden: n:o 66, i anledning af väckt motion om utarbetande af förslag till ändrade bestämmelser i fråga om boställshafvares andel i boställes behållna skogsafkastning; och

n:o 67, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af förslag till ny fiskeriförordning äfvensom till ny förordning angående vissa delar af vattenrätten.

§ 8.

Skedde föredragning af lagutskottets utlåtande, n:o 68, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 34 § i legostadgan.

34 § i gällande legostadga den 23 november 1833 är af följande lydelse:

»Husbonde ansvarare för tjänstehjons personella kronoutskylder; dock må de å lönen afdragas, der ej annorlunda vid städjandet öfverenskommit.»

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 169, som blifvit till lagutskottets behandling hänvisad, hade herr *Hedin*

föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta detta stadgandes upphäfvande; men hemställde utskottet, på anförda skäl, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Hedin begärde ordet och yttrade: »Herr talman! Jag skall vara nästan lika kortfattad som den motionär, hvilkens förslag nyss blef förkastadt, men jag kan dock icke underlåta att anmärka dels att, sedan denna kammare genom att afslå Kongl. Maj:ts proposition om förordning angående husbönders och arbetsgifvares skyldighet att ansvara för sina arbetares personella utskylder, principiellt uttalat sig mot en sådan skyldighet, det synes mig vara en inkonsequens att icke äfven upphäfva föreskriften i 34 § legostadgan, och dels att denna bestämmelse i legostadgan alltid har förefallit mig litet tilltalande, oberoende af hvad jag mot sjelfva principen kan hafva att anmärka, därför att den icke är tillkommen genom beslut af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt, utan har tillkommit i följd af Kongl. Maj:ts så kallade ekonomiska lagstiftningsrätt.

Jag har naturligtvis, herr talman, icke något yrkande att göra».

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs vidare lagutskottets utlåtande, n:o 69, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 78 § 5 punkten i skiftesstadgan.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande inom Andra Kammaren af herr *M. Alsterlund* afgifna motion, n:o 124, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Alsterlund anförde: Herr talman, mine herrar! I Norrland förekomma mycket ofta laga skiften på områden af mycket stor omfattning. Till följd häraf blifva kostnaderna stora och ganska betungande för skiftesdelegarne. Nu innehåller 14 § i skiftesstadgan förbud för skiftesdelegarne att, sedan förordnande till skifte blifvit utfärdadt, skog till afsalu nyttja, innan skiftet blifvit afslutadt och ersättning för ståndskog blifvit genom laga-krafttegande beslut fastställt. Till följd af dels skiftenas stora omfattning dels ock rättegångar händer det ofta, att skiftena draga ut många år. Under sådana förhållanden är det naturligt, att, då skiftesdelegarne icke hafva någon inkomst af skogen, under tiden för skiftet, många af dem, i synnerhet de ekonomiskt svaga, skola komma i stort betryck, hvilket betryck blir så mycket större som de under tiden ju äfven måste betala skifteskostnaderna och för

många skiftesdelegare blifver följderna här af, att de måste antingen sälja sina hemman eller låna å desamma. Och alltid finnas välvilliga långifvare dels i sågverksbolagen, dels i sådana personer, som spekulera i skog, men denna lånetransaktion slutar oftast så, att hemmanen öfvergå i bolagens ego, och den förre egaren får i lyckligaste fall sitta kvar som landbonde. Härigenom främjas öfvergången af hemman till bolagen på ett sätt, som efter mitt förmenande är lika hårdt för den enskilde som det är skadligt för staten. Om delegare aftoge vid laga skifte en större eller mindre del af skogsmarken, som först sedermera finge skiftas, så skulle de från denna aftagna del kunna bereda sig någon inkomst. Skiftesstadgan innehåller visserligen, att delegarne i ett skifteslag ega, då de alla äro eniga, att undantaga större eller mindre delar af skogsmarken, men sällan eller aldrig inträffar det, att alla äro eniga; ty alltid finnes det i hvarje skifteslag någon, som har intresse af att skogbärande hemman blifva utbjudna till salu. För att emellertid öka möjligheten för skiftesdelegare att kunna undantaga någon del af skogsmarken, har jag tagit mig friheten föreslå, att, om två tredjedelar af skiftesdelegarne, efter skattetalräknadt, derom äro ense, de skulle ega rätt undantaga större eller mindre delar af skogsmarken från skiftet. Härigenom skulle de gifvetvis blifva i tillfälle att från den undantagna delen få sälja skog och sålunda bereda sig en inkomst under tiden för skiftet.

Utskottet har emellertid icke bifallit min motion utan afslagit densamma och såsom skäl därför, bland annat, anført, att det icke vore lämpligt att på framställning af enskild motionär förorda en sådan förändring i skiftesstadgan. Men om utskottet icke hade velat bifalla motionen, hade det, efter som det erkänner det goda i motionen, kunnat gå en medelväg och förorda en skrivelse till Kongl. Maj:t i motionens syfte.

Då emellertid, herr talman, Första Kammaren nu afslagit motionen, förstår jag mycket väl, att det icke lönar sig att yrka bifall till densamma, och jag skall icke heller göra det.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Efter föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, n:o 8, angående skyldighet för embets- och tjänstemän att i vissa fall anlita riksbanken m. m., biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 11.

Härefter föredrogs sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl.

Maj:t med begäran om utredning och förslag i syfte af landtränteriernas indragning.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *P. O. Lundell* afgifna motion, n:o 63, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Lundell begärde ordet och yttrade: Då det samman-satta stats- och bankoutskottet har ansett sig kunna åstadkomma den utredning, som jag begärt hos Kongl. Maj:t, skall jag icke vidhålla mitt yrkande om en skrifvelse i detta syfte, men jag skall dock be att få redogöra litet för min synpunkt i frågan.

Det har egentligen aldrig varit min tanke, att alla de göromål, som nu utföras i landtränterierna, skulle genom den af mig ifrågasatta anordningen kunna öfverföras till riksbankens kontor, eller att man icke fortfarande skulle behöfva anlita tjänstemän å landskontoren att utföra några af dessa, men jag har föreställt mig, att genom öfverflyttning af en del göromål de återstående skulle kunna utföras af de ordinarie tjestemännen, och att man kunde anlita tillfälliga biträden. Derjemte har min hufvudsakliga afsigt varit att utvidga riksbankens verksamhet genom att inrätta flera afdelningskontor än som nu finnas, hvilket naturligtvis lättare kunde ske, om afdelningskontoren finge öfvertaga en del af landtränteriernas göromål. Man vet ju, att åtskilliga afdelningskontor lemna blott obetydlig vinst. Så t. ex. gifver enligt 1892 års uppgifter afdelningskontoret i Kalmar blott 1³/₁₀ procent och afdelningskontoret i Visby endast en procent å det till dem lemnade förlagskapitalet. Kunde man nu öfverföra en del andra göromål på dessa kontor, så skulle det blifva mera ändamål med dem och man kunde lättare förlika sig med den ringare vinsten ur bankverksamheten.

Det är ett högst märkvärdigt utlåtande, som fullmäktige i riksbanken i denna fråga afgifvit. Då jag fick se det, så vände jag mig till enskilda banken i Kalmar och frågade, om icke den kunde öfvertaga de ifrågavarande in- och utbetalningarna, som nu ske å landtränteriet, utan ersättning och lemna ränta på de innestående penningarna. Den svarade, att den gerna skulle göra detta. samma svar fick jag från en direktör i smalandsbankens afdelningskontor, att detta kontor också ville utföra dessa ifrågasatta in- och utbetalningar och lemna ränta å innestående medel, utan att man derför ansåg sig behöfva anställa någon ökad personal.

Bankofullmäktige säga, att utbetalningsposterna skulle uppgå till 2,000 å 3,000 om året. 2,000 å 3,000 poster synas visserligen vara en hel mängd, men i en bankrörelse är det dock icke så mycket.

Vidare säga bankofullmäktige, att vid de mindre kontoren finnas blott två tjänstemän, och att de icke skulle hinna med dessa utbetalningar. Detta förefaller märkvärdigt, ty vid afdelningskontoret i Kalmar, som bankofullmäktige uppräknat bland dessa,

finnas åtminstone tre ordinarie tjänstemän samt dessutom två extra ordinarie, och det är väl ändå icke meningen, att de extra ordinarie icke skola göra någonting. Jemför man hvad riksbanken har att göra med hvad enskilda bankers kontor hafva att göra på samma platser, så är det jemförelsevis obetydligt, så nog kunde riksbankskontoren hinna med detta ifrågasatta arbete, och då riksbanken nu verkställer ut- och emottager inbetalningar för enskilda personer på upp- och afskrifning och ger ränta, så kunde den äfven göra detsamma för statens räkning. Smålandsbanken t. ex. inrättade ett afdelningskontor i Kalmar under ungefär samma förhållanden som riksbanken, men det förra kontoret gifver 10 procent i afkastning på omhänderhafvande penningar, medan riksbankens kontor icke gifver mer än $1\frac{3}{10}$ eller högst ett par procent. Jag hade afsett att bereda en betydande fördel at riksbanken genom den ifrågasatta anordningen, ty folk skulle åtminstone få veta, att det fans ett riksbankens afdelningskontor i en stad, om de finge gå dit för att uttaga sina anslag och löner.

Hvad beträffar stämpelpappersuppbörden, som enligt utskottets åsigt måste finnas kvar vid ränteriet, så kunde nog riksbanken öfvertaga äfven den saken, men bankofullmäktige tycka nog, att äfven detta är omöjligt, och resonera rent tjänstemannaaktigt som så: hvarför skola vi göra mer än vi äro tvungna till, då vi icke hafva någon ökad inkomst af det? På det sättet är det ock alltid, att så snart en institution är statens, så är den omöjlig i fråga om affärer. Jag tycker dock, att staten åtminstone borde kunna göra affärer genom sin egen bank och låta den för sig vara till så mycket gagn som möjligt, men icke ens detta tyckas fullmäktige vilja gå in på.

Det är under sådana förhållanden icke troligt, att någon synnerlig vinst skulle kunna blifva genom anordningen i fråga, då riksbanken icke kan utföra dessa utan ökad tjänstemannapersonal; men vill man vända sig till de enskilda bankerna, kan det blifva vinst, ty en sådan bank kan betala ränta på medlen, och då statens ränterikassor i medeltal kunna gå upp till mer än ett par millioner kronor, skulle staten troligen få 40- å 50,000 kronor om året i ränta. Nu skall man icke heller tro, att riksbanken är alldeles utan göromål för ränteriernas skull. Det sättes ändå in och tages ut penningar derifrån för ränteriernas räkning. Det är icke ovanligt, att, när man kommer in till ett ränteri för att lyfta anslag, det icke finnes tillräckligt penningar inne, utan vaktmästaren får gå upp på riksbankens kontor och lyfta penningarna a ränteriets folioräkning. Det talas om i betänkandet, att det i alla händelser skulle erfordras en person hos länsstyrelsen för att skrifva ut anvisningar, om icke landtränstmästaren funnes. Men landtränstmästaren skrifer aldrig ut anvisningar, utan det är en annan person på landskontoret, antagligen länsbokhållaren, som gör detta. Man får bara lyfta penningarna på ränteriet, sedan man fått anvisningen. Då borde man ju kunna lyfta dem precis lika bra i riksbanken som på landtränsteriet, och den person, som lemnar

ut anvisningarna, kan äfven bokföra dem, hvilket i allt fall äfven nu sker. Men, som sagdt, när vederbörande icke kunna på något sätt inse, att anordningen kan utföras, har jag intet yrkande. För resten vet nog denna kammare, huru förhållandet är, när det är fråga om ändring i något, som rör tjenstemannacorpser. Då uppställas alla möjliga hinder. Jag tror, att man har tillräcklig erfarenhet deraf från den tiden, då det var fråga om kommerskollegium. »De obotfärdiges förhinder» finnes på alla håll och kanter.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs och bifölls sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, n:o 10, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli.

§ 13.

Likaledes bifölls sammansatta stats- och lagutskottets härefter föredragna memorial, n:o 11, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare.

§ 14.

Till behandling företogs härefter lagutskottets utlåtande, n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884. Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.

Genom en den 9 sistlidne mars till Riksdagen aflåten proposition, n:o 47, som till lagutskottet hänvisats, hade Kongl. Maj:t, med öfverlemnande af de i ämnet inom statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, förklarad sig vilja inhemta Riksdagens yttrande öfver ett propositionen bilagdt förslag till Förordning om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Utskottet, som ansett omförmälda förslag vara af beskaffenhet, att Riksdagen derom borde fatta beslut, hemställde i föreliggande utlåtande, att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat oförändrad bifallas, ville för sin del antaga ett inom utskottet uppgjort förslag till *Lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.*

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.
(Forts.)

Herr Kardell begärde ordet och yttrade: Jag ber att i afseende på föredragnings sättet få yrka, att detta lagförslag föredrages först paragrafvis och att kammaren sedan öfvergår till ingressen och sist till öfvergångsstadgandet.

Den af herr Kardell sålunda föreslagna föredragningsordning blef af kammaren godkänd.

§§ 3, 5, 8 och 11 i utskottets författningsförslag.

Godkändes.

§ 13 var enligt utskottets förslag så lydande:

1 mom. Minst fjorton dagar, innan något arbete å det inmutade område börjas, skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust och skyldighet att för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till så väl det inmutade områdets egare som den, hvilken det med nyttjanderätt innehar och brukar; och gälle om sättet för sådant delgifvande hvad om delgifvande af stämning är stadgad; dock må, der jorden eges eller innehafves och brukas af enskild person, som är frånvarande och låter egendomen af annan förvaltas, afskriften lemnas till förvaltaren.

2 mom. Inmutaren åligger derjemte, innan något arbete å det inmutade området börjas, att ställa pant eller borgen för all den ersättning, hvartill inmutaren enligt 11 § är förbunden. Denna säkerhet skall vara af öfverexekutor godkänd, der den icke ändock af jordegaren och nyttjanderättsinnehafvaren antages. Försummar inmutare att ställa sådan säkerhet, ege utmätningssmannen i orten, då han derom anlitas, inställa arbetet, till dess säkerhet, som finnes antaglig, blifvit anskaffad.

Beträffande denna § hade reservation anmälts af herr C. H. Lundström, hvilken ansett, att åt 13 § 1 mom. bort gifvas följande lydelse:

13 §.

1 mom. Minst fjorton dagar, innan något arbete å det inmutade området börjas, skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust och skyldighet att för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till såväl det inmutade områdets egare som den, hvilken dertill innehar intecknad eller af jordegaren hos inmutaren skriftligen anmäld nyttjanderätt; och gälle om sättet för sådant delgifvande hvad om delgifvande af stämning är stadgad; dock må, der jorden eges eller innehafves af enskild person, som är frånvarande och

låter egendomen af annan förvaltas, afskriften lemnas till förvaltare.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.

(Forts.)

Efter föredragning af paragrafen anförde:

Herr Restadius: Ut i § 13 mom. 1 af nu gällande grufvstadga föreskrifves bland annat, att det skall åligga inmutaren vid inmutningsrättens förlust att minst 14 dagar, innan han påbörjar arbetet, aflenna en bestyrkt afskrift af mutsedeln såväl till egaren af det inmutade området som ock till den, hvilken innehar nyttjanderätt dertill. Till hvilka vanskligheter detta stadgande föranledt, tillåter jag mig med ett exempel belysa. Det var för några år sedan en person, som inom den i grufvstadgan föreskrifna tid delgaf jordegaren mutsedeln och dervid tillsporde honom, huruvida någon innehade nyttjanderätt till det inmutade området. Jordegaren lemnade dertill ett nekande svar, och inmutaren påbörjade försöksarbetet. Dervid visade det sig, att grufvan hade ett betydligt värde. Då kom en person och styrkte sig ega nyttjanderätt till det område, hvarpå grufvan blifvit inmutad, och uppstod i anledning deraf en process, som slutade på det sätt, att inmutaren förklarades hafva förlorat sin inmutningsrätt. Ett så obilligt straff för en uraktlåtenhet, som icke var att tillskrifva ett förbiseende, utan en oriktig uppgift från jordegaren, var naturligtvis i högsta grad upprörande. När detta förslag utarbetades, sökte Kongl. Maj:t afhjelpa den brist, som förefans i den gällande lagstiftningen derigenom, att det ifrågavarande momentet erhöi följande lydelse:

Minst fjorton dagar, innan något arbete å det inmutade området börjas, skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust och skyldighet att för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till såväl det inmutade områdets egare som den, hvilken det med nyttjanderätt innehar.

Kammaren behagade finna, att mellan uttryckssättet i nu gällande lag och Kongl. Maj:ts förslag är en mycket liten skiljaktighet. Herr statsrådet och chefen för civilepartementet yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet, att han anser att genom den föreslagna ordalydelsen tydligt skulle framgå, hvem det är, som skulle hafva del af mutsedeln. Emellertid har lagutskottet icke heller ansett detta förtydligande tillräckligt, utan har bifogat orden: «och brukas». Jag tviflar likväl på, att äfven härigenom full tydlighet blifvit avvägbragt. Jag skall genom ett exempel belysa min åsigt. Bruken innehafva ofta stora, långt bort belägna rekognitionsskogar, hvarför bruken ofta utarrendera betesrätten på desamma. Hur kan det då vara möjligt för inmutaren att få någon bestämd kännedom om alla, hvilka innehafva och bruka någon del af jorden i fråga. Det kan lätt inträffa, att dessa personer icke finna med sin fördel förenligt att genast angifva sig såsom innehafvande del af området. Men sedan inmu-

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.
(Forts.)

taren fått verkställa försöksarbetet och det dervid utrönt, att grufvan har ett större värde, kan det finnas personer, hvilka anse lämpligt att, sedan de förut dolt, att de hafva nyttjanderätt, framträda och påyrka, att personen i fråga, hvilken nedlagt kostnad och arbete på företaget, skall på grund af lagens stadgande förlora sin inmutningsrätt. Hvad jag nu anmärkt, har också blifvit framhållet af en ledamot i lagutskottet, herr Lundström, som yrkat i sin reservation, att de af mig omnämnda orden skulle ändras så, att det skulle åligga inmutaren att lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till jordegaren och till den, hvilken innehade *intecknad eller af jordegaren hos inmutaren skriftligen anmäld nyttjanderätt*. Varder detta förslag upphöjdt till lag, förfalla också de betänkligheter, jag nyss framhållit, och det synes mig synnerligen önskvärdt, om så skulle kunna ske, derför att i så fall all tvetydighet skulle undanrödjas. Jag tror derjemte, att icke heller någon skada deraf kan uppstå, ty om en person till säkerhet för sin nyttjanderätt icke skaffat sig inteckning, inträffar ändå ingen olägenhet alls, då gifvet är, att vid ett sådant förhållande den, som innehar nyttjanderätt efter försöksarbetets påbörjande, kan anmäla sig hafva en sådan rätt och undfå den skadeersättning, hvartill han kan vara berättigad, enär skyldigheten för inmutaren att ersätta personen i fråga för det intrång denne tillskyndats, likväl alltid kvarstår.

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig yrka, att kammaren med afslag å utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, ville antaga den reservation, som herr Lundström afgifvit, och tillåter jag mig till kammarens kännedom meddela, att Första Kammaren redan antagit denna reservation.

Herr Jansson i Taberg: Då jag i viss mån blifvit förekommen af den föregående ärade talaren, vill jag endast tillkännagifva, att jag för min del yrkar bifall till den af herr Lundström framställda reservation. Det är ju alldeles tydligt, att de svårigheter, som förefinnas för inmutaren att delgifva mutsedel, böra så vidt möjligt afhjelpas. Man kan ju tänka sig, att en jordegare, som är afvoigt sinnad mot inmutaren, skall, då inmutaren kommer för att delgifva honom och frågar, om det fins någon annan jordegare eller nyttjanderättshafvare, svara: »ni får söka den ni behagar, jag upplyser ej om hvem som är den verkliga nyttjanderättshafvaren». För min del anser jag, att det vore ett farligt intrång i möjligheten för en inmutare att delgifva jordegaren.

Under sådana förhållanden och då verkligen inmutningsrätten kan föröras genom en uraktlätenhet i detta fall, en uraktlätenhet, som inmutaren icke har i sin magt att förebygga, finner jag, att herr Lundströms reservation i den förevarande punkten är det för mig mest tilltalande förslaget; och med anledning deraf ber jag att få tillstyrka kammaren att antaga herr Lundströms reservation.

Herr Bruzelius: Jag delar fullkomligt herr Restadii mening i det afseende, att Kongl. Maj:ts förslag lemnar rum för ganska mycken tvetydighet. Utskottet har sökt att afhjelpa detta genom att tillskjuta orden »och brukar» efter »det med nyttjanderätt innehar» Utskottet har dervid haft till ledning för sitt förslag hvad som redan finnes i den gamla lagen, byggningsbalken 10 kap. 6 §, der det heter: »Kärer någor till annan för intagor, eller annan åverkan, och den, som käres till, säger att de egor komma honom till; pröfve Rätten först, om käranden den skog och mark då brukat och innehaft, och der sådant ljusligen finnes» etc. Vi hade trott, att genom nämnda tillägg den tvetydighet, som förefinnes i Kongl. Maj:ts förslag, skulle vara häfd. Men då herr Restadius tillika upplyst, att Första Kammaren antagit herr Lundströms förslag, skall jag för min del icke motsätta mig detta.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.
(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Paragrafen godkändes med den förändrade lydelse, som föreslagits uti den af herr Lundström vid utlåtandet afgifna reservation.

§ 14.

Godkändes.

För § 17 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, skall kronoåboen eller boställsinnehafvaren njuta den jordegaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; egande han ock, om han begagnar jordegareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

I afgifven reservation hade herr *Kardell* deremot föreslagit, att till denna § måtte fogas följande tillägg:

»Å annan kronojord tillgodogör sig kronan sin jordegareandel på sätt, som i särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag stadgas.»

I fråga härom anförde:

Herr *Kardell*: Herr talman, mine herrar! Då jag har reserverat mig vid denna paragraf, den 17, anhåller jag att här få yttra några ord för att försvara min reservation.

Då någon inmutar en malmfyndighet på jord, som tillhör enskild person, tillkommer, som bekant är, den s. k. jordegareandelen

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

jordegaren, d. v. s. han får hälften i grufvan eller malmfyndigheten, om han inom en viss bestämd tid anmäler sig till deltagande i grufdriften. På samma sätt förhåller det sig med viss kronan tillhörig jord, nemligen med *disponerad* kronojord, d. v. s. med sådan, »som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan uppläten»: jordegareandelen tillkommer der kronoåbon, boställsinnehafvaren eller den, som eljest besittningsrätten innehar. Annorlunda förhåller det sig deremot med den *odisponerade* kronojorden. På sådan kronojord tillfaller för närvarande jordegareandelen inmutaren. På sådan kronojord får således inmutaren begge delarne, både inmutareandelen och jordegareandelen. Han får sålunda under nuvarande förhållanden behålla hela grufvan. Anledningen till denna välvilja mot inmutaren är tvifvelsutänkt att söka i de svåra förhållanden, under hvilka arbetet bedrifves på sådan kronojord. Dylig jord finnes företrädesvis i den nordliga delen af vårt land. I norra bergmästaredistriktet uppgår den odisponerade kronojorden till i rundt tal 800 kvadratmil. Också hafva alla grufföretag, som i äldre tider försökts i dessa delar af vårt land, misslyckats. Nu hafva utsigterna ställt sig betydligt ljusare för dem, som inlåta sig på dyliga företag, hvilket beror hufvudsakligen derpå, att en jernväg anlagts der uppe och sedermera af statsverket inköpts, i det att sålunda utfartsväg blifvit beredd för Norrbottens malmer.

Emellertid har en naturlig önskan uppstått på senare tid, att kronan måtte tillgodogöra sig sin jordegareandel der uppe, och på grund deraf ingingo 1889 och 1890 års Riksdagar till regeringen med skrivelser, i hvilka de anhöllo, att Konungen ville låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i grufvestadgan, att, då malmfyndigheter inmutades på kronojord der uppe, statsverket måtte beredas någon fördel deraf. På grund deraf vidtog regeringen två åtgärder. Den ena åtgärden bestod i utfärdande af kongl. kungörelsen den 19 augusti 1889, enligt hvilken kungörelse grufvestadgan i vissa delar suspenderades. Deruti bestämdes först och främst, att person, som efter den dagen inmutade fyndighet på odisponerad kronojord, skulle vara skyldig att ställa sig till efterrättelse blifvande nya bestämmelser om kronans rätt att deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten. Vidare suspenderades 21 § i gällande grufvestadga, som innehåller, att den, som inmutat en malmfyndighet, skall vara berättigad att inom viss tid, två år, anmäla sig till att få utmål åt sig utlagdt. Således har på senare tid ingen fått utmål åt sig utlagdt der uppe. Denna kungörelse är kanske i konstitutionellt hänseende något betänkligt. Den suspenderade två paragrafer i grufvestadgan af år 1884. Denna har blifvit antagen af Konung och Riksdag gemensamt. Af Riksdagen förklarades den för lag. Jag vill emellertid icke uppehålla mig vid den saken, då den noga taget icke hör till ämnet för i dag. — Den andra åtgärden bestod deruti, att regeringen nedsatte en komité af fem personer, som skulle utarbete

förslag till ändringar i grufvestadgan. Efter åtskilliga öfverläggningar bestämde sig majoriteten i denna komité omsider för, att kronan skulle tillgodogöra sig jordegareandelen på odisponerad kronojord på det sätt, att kronan skulle arrendera bort den inom viss bestämd tid. Vid sådana tillfällen, då ingen arrendator inom den bestämda tiden anmälde sig, skulle inmutaren få taga allsammans. Han skulle då få öfvertaga jordegareandelen; ty, heter det i statsrådsprotokollet, »uteblifvandet af hvarje anbud måste under vanliga förhållanden betraktas såsom ett ganska säkert tecken derpå, att grufvan icke förtjenar statens deltagande i grufdriften.» Detta påstående förefaller mig något betänkligt. I detta tidiga skede af en grufvas tillvaro kan väl näppeligen någon med bestämdhet säga, hvad hon är värd. Derfor kan näppeligen arrendet beräknas rättvist. Antingen blir det då för högt eller för lågt. Hvad en grufva är värd, kan endast utrönas genom omfattande jordschaktnings- och sprängningsarbeten. Kronan skulle möjligen i och för ändamålet kunna företaga sådana arbeten; men helt visst bör hon icke inlåta sig på sådana dyra och osäkra affärer. Det är icke heller meningen, att hon skall göra det. Alla dylika försöksarbeten skola uteslutande verkställas af inmutaren; men det är naturligt, att det ligger i inmutarens intresse att icke utföra sådana förarbeten, så att gruffyndigheten blir för lockande. Han vet, att han i det fallet får en besvärlig arrendator, besvärligare kanske, ju rikare fyndigheten är, vid sin sida. För öfrigt är det väl gifvet att en person, som under sådana förhållanden anmäler sig som arrendator, i regel icke kan bjuda något högt arrende. Det kan således näppeligen blifva tal om stor inkomst för statsverket. Om en spekulant konkurrerar med inmutaren, kan det möjligen blifva högt arrende, om nemligen inmutaren är en kapitalstark person. Men är inmutaren ej kapitalstark, kan han icke konkurrera med den andre. Denne får i så fall arrendet för en mindre summa och kan, om han är kapitalstark, äta ut inmutaren. Under nuvarande förhållanden har en person, som upptäcker en malmfyndighet, i de allra flesta fall utsigt att kunna få sälja densamma och förtjena på den, men detta torde icke blifva fallet under den nya regimen. Sålunda är här icke fråga om någon synnerlig utsigt till vinst för inmutaren, och inmutarenitet kan icke på det sättet spurras.

Kronan kommer också på detta vis att indragas i något egenomliga affärer, ty liqviden skall af arrendatorn erläggas i penningar, men om han icke har sådana, får han erlägga den i malm. På det sättet riskerar kronan att få malmhögar liggande här och der uppe i Lappmarken. Dessa malmhögar måste hon transportera först fram till jernvägen, sedan på jernvägen ner till Luleå och slutligen vidare till utlandet. Detta kommer att medföra mycket besvär, kostnader och en stor risk, och det är mycket osäkert, om kronan kommer att förtjena någonting alls härpå, helst som sådant utan tvifvel kommer att föranleda tillsättande af åtskilliga tjänstemän, hvilka skola administrera denna apparat.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.
(Forts.)

Icke heller för arrendatorerna ställa sig förhållandena så synnerligen gynsamma. Arrendet varar väl i 30 år och arrendatorn har sedan optionsrätt, men om han af en eller annan anledning icke får sitt arrende förnyadt, utan måste gå derifrån, så förlorar han alla inventarier, alla byggnader och allt hvad han har nedlagt der uppe utan rätt till någon ersättning.

Det är klart, att kronan bör begagna sig af sin jordegareandel, men då bör den göra det på ett direkt sätt och icke på ett sätt, som indrager kronan i dylika affärer och som lockar andra att inlåta sig i svindelföretag. Målet kan icke uppnås genom ett dylikt arrendesystem, der slumpen kan sätta en arrendator vid inmutarens sida, men der den också kan låta honom gå fri, ett system, som dessutom tillför kronan blott en ringa inkomst. Möjligen kan under hägnet af ett sadant system ett kapitalstarkt bolag uppstå, som slår under sig jordegareandelarna öfverallt der uppe samt sålunda beherskar alltsammans och blifver en farlig buse för inmutarne. Bättre vore det, om en viss afgäld erlades af alla. En sådan afgäld har blifvit föreslagen af brukssocieteten, fullmäktige i jernkontoret, kommerskollegium, bergmästaren i norra distriktet och landshöfdingarne i norra Sverige. Jernkontoret och kommerskollegium hafva föreslagit, att denna afgäld skulle tagas af nettovinsten. Detta sätt torde dock ej vara praktiskt; emot detsamma hafva äfven de flesta uttalat sig, ty nettovinsten kan beräknas mycket olika allt efter bokföringssättet. Man kan t. ex. göra stora afskrifningar på inventarier och dylikt, hvilket naturligtvis minskar vinsten. Derför vore det bättre att afgälden utginge af bruttobehållningen. Det har föreslagits af bergmästaren der uppe, att en viss afgift skulle utgå för hvarje ton malm och efter malmens värde. Detta torde vara det bästa sättet att skaffa kronan en direkt och säker inkomst. Kontroll blir icke svår att dervid åstadkomma, ty först och främst föras naturligtvis vid grufvan journaler öfver hvad som ur den brytes; så finnas journaler vid jernvägen öfver hvad som derå fraktas, och slutligen har man journalerna vid tullen i Luleå. För utrönande af värdet analyseras enligt uppgift hvar tredje ton malm i och för afsättningen på utlandet. Med användande af dessa uppgifter skulle vidare enligt samma förslag en nämnd fastställa afgälden. Denna nämnd skulle tillsättas af landshöfdingen för fem år i sänder.

På det sättet skulle rättvisa iakttagas emot alla. Kronan får sin afgäld i bestämd proportion till den verkliga afkastningen och kommer icke att taga allt för mycket af en, under det att den icke tager något alls af en annan, som kanske har en rikare grufva. Detta sätt förefaller mig ur alla synpunkter vara att föredraga.

Emellertid, vare sig det ena eller andra kan vara det rätta, så synes det mig olämpligt att lägga afgörandet af dessa viktiga angelägenheter i kronans hand. Denna sak ingriper så djupt i enskildas intressen, att hela deras ekonomiska väl och ve kan bero derpå. Nu slutar § 17 med ett moment, i hvilket det heter: »A annan kronojord tillkomme jordegareandelen inmutaren». Hela den

föreslagna förändringen i denna § består endast deri, att detta moment uteslutes. Allt hvad jag nu sagt om arrendesystemet, förekommer icke i lagförslaget, endast i statsrådsprotokollet. Regeringen förklarar sålunda, att det är dess afsigt att på detta sätt låta staten tillgodogöra sig sin jordegareandel, och Riksdagen skulle i afseende å bestämmandet af grunderna för statens tillgodogörande af dess jordegareandel icke hafva någonting att säga. Jag hade för min del tänkt, att saken skulle kunna ordnas så, som jag föreslagit i min reservation, deri 17 § sista momentet skulle lyda: »Å annan kronojord tillgodogör sig kronan sin jordegareandel på sätt, som i särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag stadgas.» Men min uppmärksamhet har blifvit fäst på att detta yrkande icke öfverensstämmer med gällande grundlag. I § 77 regeringsformen står det nemligen, sasom bekant: »Kungsgårdar och kungsladugårdar med dertill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker och djurgårdar, krono- och stallängar samt laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter må Konungen icke utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gåfva eller på något annat sätt kronan afhända. De skola förvaltas efter de grunder, Riksdagen derom föreskrifver.»

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

Här är således fråga om en Riksdagens särskilda angelägenhet. Riksdagen skall gifva föreskrifter om denna sak och icke Konungen och Riksdagen i förening. Den omständigheten, att nämnda rad uteslutes, betyder ju icke något i detta hänseende, och på det sättet meddelas väl ingen föreskrift om grunderna.

Jag skall därför, herr talman, be att på grund af hvad jag nu anfört få hemställa, att Riksdagen med afslag på § 17 i föreliggande proposition ville uttala sig för att § 17 i grufvestadgan måtte erhålla den lydelse, att de båda första styckena blifva alldeles lika som i Kongl. Maj:ts förslag och att ett tredje stycke tillägges, så lydande: Å annan kronojord tillgodogör sig kronan sin jordegareandel enligt de grunder, som Riksdagen derom föreskrifver.

Dessa sista ord äro ordagrant afskrifna ur 77 § regeringsformen.

Jag anhåller, herr talman, om proposition härå.

Häruti instämde herrar *Lundström, Dieden, Höjer, Alsterlund, Wikstén, Wavrinsky, Fjällbäck, J. H. G. Fredholm, Svensson* från Karlskrona och *Dahlstedt*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Riksdagen har två särskilda ganger beslutat att hos Kongl. Maj:t göra framställning om sådan ändring i grufvelagstiftningen, att staten kunde komma i besittning af jordegareandelen i malmfyndigheter å viss kronojord. Efter åtskilliga och ganska vidlyftiga förarbeten i ämnet har det nu ifrågavarande förslaget framkommit, hvilket i hvad det angår nämnda ändring af grufvestadgan genom uteslutande af sista

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

stycket i 17 § tillmötesgår hvad Riksdagen åsyftat. Detta stycke innehåller neuligen, att å odisponerad kronojord jordegareandelen tillkommer inmutaren. Följden af detta styckes uteslutande blir den, att i afseende å odisponerad kronojord komma rörande de rent civilrättsliga förhållandena mellan inmutaren och kronan att gälla samma bestämmelser, som gälla mellan en inmutare å enskild tillhörig jord och jordens egare. Grufvestadgan har till uppgift att reglera förhållandena mellan inmutaren och jordegaren, men sättet för kronan att såsom jordegare tillgodogöra sig sin jordegareandel, det kan icke beröras i grufvestadgan i annan mån, än så vidt det kan inverka på förhållandet till inmutaren. Detta beror derpå, att grufvestadgan i vissa delar till sin natur, ehuru icke till sin tillkomst, står på gränsen till eller tillhör det civilrättsliga området.

Deremot, hvad beträffar formen för bestämmandet af grunderna för tillgodogörandet af jordegareandelen, gäller derom naturligtvis detsamma, som i allmänhet gäller om formen för bestämmandet af grunderna för förvaltningen af kronans lägenheter, hvarvid särskild hänsyn måste tagas till hvad regeringsformen derom innehåller, och det tillhör således egentligen Riksdagen att derom besluta. I följd deraf har också, såsom kammaren finner af den proposition, som åtföljer Kongl. Maj:ts proposition om ändring i grufvestadgan, Kongl. Maj:t af Riksdagen åskat medgifvande att på visst sätt få förfoga öfver denna jordegareandel. Vid sådant förhållande förefaller det mig högst besynnerligt, att den talare, som nyss häfdade tillämpningen af 77 paragrafen regeringsformen, ifragasätter, att i en lag, som icke kan jemföras i betydelse med grundlagen, lägges in ett stadgande, hvilket visserligen, så som han nu senast formulerat det, icke är stridande mot grundlagen, men dock icke bör hafva sin plats i denna författning, när derom redan finnes stadgadt i grundlagen. Redan på denna grund anser jag, att tillägget, som han föreslagit i tredje stycket af § 17, bör utgå, och om *det* utginge, så skulle jag icke för närvarande behöfva ingå på det materiella i hans resonnement, ty den frågan föreligger icke nu, utan först vid behandlingen af den kongl. proposition, som aflemnades i sammanhang med den, hvilken nu är föremål för pröfning. Atminstone är det alldeles säkert, att nyssnämnda fråga icke *behöfver* behandlas i samband med förevarande paragraf 17. — Men då jag antager, att kammarens beslut kommer att fattas mindre med afseende å det rent formella och mer med hänsyn till det rent materiella, så skall jag be att äfven få ingå på denna del af frågan.

Såsom jag redan anmärkt, berör grufvestadgan förhållandet mellan inmutaren och jordegaren. Och da man önskar, att kronan skall begagna sig af sin jordegareandel, och man således vill ställa det så, att då förut inmutaren blef egare äfven till jordegareandelen, när inmutningen skedde på odisponerad kronojord, kronan nu skulle behålla sin andel, så får man se till, att i grufvestadgan först och främst finnas fullt betryggande bestämmelser derom, att icke inmutaren blifver lidande genom detta, och vidare — om

det är möjligt — att kronan, som alltid arbetar under tyngre former än den enskilde, behöfver, för att reda sig, några bestämmelser, som skola underlätta för kronan att operera. Derför hafva med hänsyn till dessa förhållanden några ändringar blifvit gjorda i vissa af de följande paragraferna, men jag har icke hört, att den talare, som nyss uppträdde, hade något att invända mot dessa, och jag kan kanske därför för ögonblicket lemna dem å sido. De hafva emellertid egentligen åsyftat möjligheten för kronan att kunna operera med samma materiella säkerhet som den enskilde jordägaren.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvetadga.
(Forts.)

Nu har man med afseende å sjelfva principen sökt ifrågasätta, huruvida det skulle vara lämpligt, att kronan öfvertog sin jordegareandel, eller om icke inmutaren fortfarande borde komma i åtnjutande deraf. Ja, med afseende derå har jag redan nämnt, att två Riksdagar uttalat sig för den förra meningen, och för min del kan jag icke finna annat, än att kronan bör likaväl som den enskilde försöka att draga någon fördel af sin jordegerätt. Att sådant icke skulle föranleda till förminskad anledning för enskilde att eftersöka mineral, det tror jag för visso. Icke pläga grufletare företrädesvis anställa sina efterforskningar å enskild jord, utan en grufletare söker naturligtvis, der han har anledning tro, att det finnes någon fyndighet, oberoende af den omständigheten, om denna fyndighet är belägen å enskild jord eller kronojord. Så kommer det nog fortfarande att förblifva. Äfven om kronan lägger sig till med jordegareandelen, komma nog grufletarne att blifva lika ifriga som förr, ty den, som bearbetar grufvan, det blir med ytterst få undantag icke inmutaren. Inmutarne äro i allmänhet personer i sådan ställning, att de icke kunna tillgodogöra sig de fyndigheter, de upptäckt, genom att bearbeta dem, utan vanligen tillgå det så, att inmutaren säljer sin mutsedel till någon annan för ett ganska måttligt pris, 50 kronor, 100 kronor, kanske 1,000 kronor, eller något dylikt, oafsedt om fyndigheten anträffats å kronans eller enskild jord. Den nye egaren säljer måhända ock i sin tur mutsedeln för något högre pris, men först efter det papperet salunda, så att säga, kommit ut i marknaden, framträda personer, som verkligen vilja bearbeta grufvan. Huru ställer det sig då? Jo, hvar och en sådan vet, att det icke finnes någon vanskligare affär än grufdrift. Han vet med säkerhet, att man kan ytterst litet beräkna framgången. Den, som gifver sig in på att bearbeta en grufva, han vet, att han så godt som spelar på lotteri. Derför fäster han sig icke vid om grufvan är belägen på allmän eller enskild mark. Det låter hårdt, att en person, som arrenderat af kronan dess jordegareandel i en grufva, skall vid arrendetidens utgång afstå alla byggnaderna och icke vara berättigad att erhålla någon ersättning för dem, men i verkligheten spelar denna omständighet en underordnad rol. Om det skulle läggas ned på byggnader vid en grufva en half million kronor eller så omkring, ja då är affären i sin helhet af så stor omfattning, att denna summa i och för sig är af mindre betydelse. Den som lägger ner en sådan

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.
(Forts.)

summa, vet, att han gifver sig in på en ytterst vansklig affär, han vet hvad han riskerar och beräknar möjligheterna för och emot samt tager dervid naturligtvis hänsyn till att han vid arrendetidens utgång måste afstå byggnaderna utan lösen.

Riksdagen har med sina framställningar om kronans jordegareandel åsyftat två ändamål. Det ena ändamålet, Riksdagen åsyftat, var, att kronan skulle få någon inkomst af jordegareandelen, det andra ändamålet var, att kronan vid viss tid skulle kunna reglera förhållandena efter de omständigheter, som då egde rum. Man kan ju tänka sig — det är omöjligt att säga, huru grufvhandteringen 100 eller 50 år härefter ställer sig — att det kan vara af stor vigt, att kronan i en framtid har möjlighet att reglera sättet för tillgodogörandet af landets mineralrikedomar. Det sistnämnda ändamålet är omöjligt att vinna, om kronan nu endast stipulerar ett afgäldssystem, ty i så fall har kronan i och med detsamma för all tid lemnat från sig dispositionsrätten öfver sin jordegareandel. Båda ändamålen kunna i viss mån vinnas med användande af arrendesystemet, men det kan inträffa med det systemet, att under den första tiden allenast en temligen måttlig inkomst för kronan vinnes, men deremot har man så mycket större anledning att tro, att, sedan grufvorna under vissa år varit bearbetade, så att fullt nöjaktig utredning om deras beskaffenhet vunnits, kronan skall erhålla mer än tillräcklig ersättning för de lägre inkomsterna under den första tiden. Men om man har afgäldssystemet, måste detta alltid gestalta sig såsom ett visst genomsnittssystem. Det bestämmes t. ex. en viss afgift för en ton upptagen malm. Kostnaden för en ton upptagen malm kan, såsom väl kan förstås, variera betydligt. Upptagningskostnaden kan ibland vara så stor, att det blifver intet i behåll, ibland kan ju åter ett motsatt förhållande inträffa. Skall man tänka sig en genomsnittskostnad och derefter bestämma afgälden, så kommer denna alltid att verka mycket olika: på ett ställe så, att den skulle undertrycka grufvdriften, på ett annat så att staten icke finge den inkomst, staten kunde med fog begära. Om det system, som Kongl. Maj:t föreslagit, af Riksdagen bifalles, blir följden den, att afgiften kan lämpas efter förhållandena vid hvarje särskild grufva, till fördel både för kronan och grufvdriften. Att arrendesystemet skulle på något sätt verka ofördelaktigt för inmutarne, kan jag icke finna. Det åberopades af lektor Kardell, att en inmutare eller hans rättsinnehafvare icke skulle vilja drifva grufvdriften, därför att han icke kunde veta, med hvilka han kunde få att göra såsom arrendatorer. Samma är dock förhållandet redan nu för en inmutare, ty sällan är det den enskilde jordegaren, som går med och idkar grufvdrift. Inmutaren på enskild jord vet i allmänhet lika litet som inmutaren på kronajord, hvem han far med sig i grufvdriften. Om man nu etablerar ett afgäldssystem, blir frågan: huru skall det realiseras? Skall man taga ut afgiften in natura? Det är gifvet, att, med den stränga kontroll, som man här i landet fordrar i allt som rör kronans angelägenheter, kontrollkostnaden alldeles skulle förtära in-

komsterna. Om man åter vill bestämma afgiften i penningar, så måste man hafva någon grund, hvarefter man bestämmer den. Skulle nettoinkomsten sättas såsom grund, måste man först föreskrifva, att ordentliga räkenskaper föras öfver grufdriften. Vidare måste Kongl. Maj:t och kronan se till, att dessa räkenskaper verkligen blifva ordentligt förda och att kronan erhåller hvad den tillkommer. Kammaren kan lätt förstå, hvilken mängd kontrollerande tjänstemän, som härför skulle erfordras, om kammaren besinnar, att inmutningarnas antal vissa år uppgått till mellan två och tre hundra. Om man bestämmer sig för afgäldssystemet, måste man sålunda underkasta sig ganska stora utgifter för kontrollen. Arrendesystemet deremot kontrollerar sig sjelft af det skälet, att kronan endast har att utbjuda arrendena på auktion eller under hand, der vid spekulanterna sjelfva uppträda och bjuda, hvad de behaga. Kronan skall i detta fall icke garantera någonting, utan den, som stannar för anbudet, får taga företaget sådant det är. Jag föreställer mig, att ofta, om icke i de flesta fall, blir det inmutaren sjelf, som, för att slippa konkurrens, stannar för anbudet. Huru jag således ser saken, kan jag icke finna annat, än att arrendesystemet har betydliga företräden framför afgäldssystemet.

Under denna frågas föregående behandling har det varit framlagdt icke mindre än fem särskilda förslag, och det, som nu föreligger, har framgått såsom resultatet af kritiken af alla dessa förslag. Man har naturligtvis i hvarje särskildt förslag sökt undanröjda de brister, som pavisats i andra förslag, och sålunda har man kommit till det i min tanke bästa och enklaste, hvilket jag anser det nu föreliggande förslaget vara.

På grund af hvad jag nu framhållit, tror jag, det vore klokast att låta 17 § få den lydelse, den i utskottets betänkande erhållit. Och allra minst kan jag tro, att herr Kardell kan hafva någonting deremot.

Herr Jansson i Taberg: Herr talman! Herr Kardell har i sin reservation erkänt den principen, att staten bör tillgodogöra sig jordeganderätten till på förut odisponerad kronojord befintliga mineralfyndigheter. Jag för min del anser också, att så bör ske, och äro vi således derutinnan fullkomligt ense.

Ehuru i 17 § icke är fråga om det sätt, hvarpå staten skall tillgodogöra sig sin jordegareandel, vill jag, då diskussionen redan nu rör sig derom, be att fa tillstyrka kammaren att antaga det s. k. arrendesystemet. Jag anser nemligen, att afgäldssystemet medför många och stora svarigheter, som icke torde blifva så lätta att öfvervinna. Emellertid är det ju gifvet, att såväl jordegarens som inmutarens rätt härvidlag bör iakttagas. Kongl. Maj:t har i den kungörelse, som Kongl. Maj:t den 19 augusti 1889, i anledning af Riksdagens skrifvelse af den 15 maj samma år, utfärdade, tills vidare suspenderat den föreskriften i grufvestadgan, som öfverlåter jordeganderätten på odisponerad kronojord at inmutaren. Derigenom har Kongl. Maj:t uppfyllt Riksdagens fordran

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.

(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

att »så vidt möjligt och lämpligt är», såsom det står i Riksdagens skrivelse, tills vidare tillgodose kronans rätt till afkomst af de på odisponerad kronojord befintliga tillgångar i mineralfyndigheter. Hvad som för mig varit bestämmande att icke tillstyrka kammarren att antaga det s. k. afgäldssystemet, är, såsom jag nämnt, de stora olägenheter, detta system för med sig. Detta system skulle, sasom herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss framhöll, föranleda åtskilliga svårigheter icke minst derigenom, att en massa tjänstemän måste engageras för att bedöma dels grufbrytningens gång och dels värdet eller, om jag så må säga, kostnaden för grufbrytningen och följaktligen den afgäld, som inmutaren eller grufvegaren skall lemna till staten. Högsta domstolen har också till alla delar afstyrkt afgäldssystemet och tillstyrkt arrendesystemet. Likaledes har herr statsrådet och chefen för civildepartementet, vid föredragning af ärendet hos Kongl. Maj:t, såsom mig synes, på fullt giltiga och antagliga skäl framhållit arrendesystemet framför afgäldssystemet. Då Riksdagen 1889 beslöt att aflåta skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t skulle taga i öfvervägande, huru statens rätt i detta afseende kunde tillgodoses, afsåg ju Riksdagen gifvetvis att bevara åt staten afkastningen af de mineralfyndigheter, vårt land eger på icke disponerad kronojord. Denna afkomst anser jag för min del också böra bevaras åt staten, och jag anser derjemte, att detta äfven lämpligen kan ske genom arrendesystemet. Visserligen har jag en i viss mån afvikande uppfattning, då jag anser, att 66 § i grufvestadgan borde och kunde lämpligen användas i detta afseende. Jag skall, då denna paragraf icke är så lång, be att få uppläsa densamma. Den har följande lydelse: »Vilja några delegare bryta mera och andra mindre, och äro rösterna å ömse sidor lika många, hafve den vitsord, som önskar den större brytningen; dock skall han i sådant fall ensam förskjuta tillskott, som utöfver behofvet för den mindre brytningen erfordras; och ege han för sådant förskott ej annan fordringsrätt, än att för förskottet jemte ränta derå efter fem för hundra hålla sig till den malm, som för meddelegarnes andel i grufvan motsvarar skilnaden mellan den större och den mindre brytningen.

Den, som gifvit förskott, ege till säkerhet derför hålla malmen kvar och deraf, efter tillsägelse till meddelegarne, lata å offentlig auktion sälja hvad till betäckande af förskottet erfordras.»

Häraf framgår, att, om staten och en inmutare tillsammans äro egare af en grufva, såsom nu här är förutsatt, staten kan säga: jag vill icke deltaga i brytningen, men jag vill tillämpa den 66 § i grufvestadgan. Då följer deraf, att grufvegaren får bryta såsom honom bäst synes, och statens rätt tillgodoses på det sätt, att grufbrytaren försäljer på offentlig auktion efter tillsägelse hos staten den malm, som faller på statens andel, eller hälften i detta fall. Blifver det något öfver, får staten det, men fattas det något, förlorar staten ingenting. Detta anser jag vara den lämpligaste lösningen af frågan. Men då egentligen icke denna sak nu före-

ligger, och då jag anser, att den 17 §, sådan Kongl. Maj:t och utskottet föreslagit den, är för ändamålet vinnande lämplig, ber jag att för min del lifligt få tillstyrka bifall till utskottets förslag till lydelse af 17 § i grufvestadgan.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.

(Forts.)

Herr Kardell: Med anledning af herr statsrådet och chefens för civildepartementet yttrande skall jag be att få säga ett par ord.

Det synes mig, att, derest kammaren antager 17 § oförändrad, kammaren derigenom har gillat arrendesystemet. Derfor anser jag, att denna paragraf bör förkastas.

Vidare anser jag fortfarande, att det icke skulle vara ur vägen att på detta ställe göra ett sådant tillägg, som jag nyss föreslagit. Det måste naturligtvis så vara, såsom herr statsrådet nyss nämnde, nemligen att en kongl. proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva blifvit remitterad till statsutskottet, och att detta utskott salunda har att behandla den. Men det är att märka, att den propositionen icke ännu blifvit och icke kan blifva af statsutskottet behandlad, förrän nu förevarande kongl. proposition blifvit af Riksdagen afgjord. Om nu Riksdagen besluter det tillägget till 17 §, som jag föreslagit, då har statsutskottet naturligtvis icke annat att göra än att afstyrka antagandet af den kongl. propositionen om tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, som det annars troligen skulle komma att tillstyrka. Det är ju fråga om en lag och icke om en statsutgift, och en lag bör väl vara intagen i grufvestadgan. Der har den sin rätta plats. Den omständigheten, att härom finnes stadgad i grundlagen, kan ju icke lägga något hinder i vägen. Det kan icke skada, om en bestämmelse i angifvet syfte äfven intages här.

Jag anhåller, herr talman, således ännu en gång om proposition i sådan syftning.

Herr Berglöf: Herr talman! Till en början måste jag beklaga, att så viktiga lagar, som under de senaste dagarne behandlats, kommit fram så sent som under Riksdagens sista vecka, och är det med knapp nöd man hunnit läsa igenom dem och ännu mindre hunnit grundligt studera dem.

Den föreliggande frågan om förändring i grufvestadgan är af en synnerligen stor vikt, icke så mycket med hänsyn till de formella bestämmelserna, som icke mera med hänsyn till de ekonomiska förhållanden, som blifva en följd för staten af de ändringar, som blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna. Föreliggande 17 § förefaller mig vara till sin form fullt riktig, i ty att det här endast är fråga om bestämmande af jordegareandel på statens odisponerade mark, och det är därför alldeles i sin ordning, att Kongl. Maj:t uteslutit sista stycket i gamla 17 §. Men sedan kommer man till styckets materiella del, och då är frågan: huru skall staten begagna sig af

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

sin jordegareandel på odisponerad mark? Herr Kardell vill få in ett tillägg till 17 §, så att i denna § skall tydligt framgå statens rätt till jordegareandelen. Att göra ett sådant tillägg är emellertid enligt min tanke alldeles onödigt, såsom också statsrådet och chefen för civildepartementet framhållit. Ty vare sig detta tillägg står eller icke står i grufvestadgan, är Riksdagen likväl berättigad att för hvarje år, om Riksdagen vill, gifva bestämmelser angående dispositionsrätten af statens jordegareandel vid inmutningar på kronans odisponerade marker. Kongl. Maj:t har ju för öfrigt till Riksdagen aflemnadt en proposition, n:o 48, som har till öfverskrift: »Kongl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva». Det är, när denna proposition — som statsutskottet nu har till behandling och som kommer in, så snart grufvestadgan blifvit behandlad och afgjord — föredrages i kammaren, som detta spörsmål, om hvilket nu diskuteras, egentligen föreligger. Det är först då man har att klargöra, på hvilket sätt staten skall tillgodogöra sig sin andel; men då i alla fall detta spörsmål redan nu framkommit, skall jag be att få yttra några ord med afseende på detsamma.

Man tyckes vara på det klara med att staten skall tillgodogöra sig sin jordegareandel, men frågan är, huru eller på hvad sätt staten skall tillgodogöra sig den. Här för äro tvenne system föreslagna; det ena är arrendesystemet, hvilket regeringen förordar, och det andra är afgäldssystemet. Hvilket system man nu än tager, påstå de olika parterna, att det blir stora kostnader, för att staten skall kunna tillgodogöra sig sin andel, och att det blir små inkomster. Se vi då först på arrendesystemet, så få vi komma i häg, att om staten vill begagna sig af sin rätt som jordegare, måste staten senast vid utmålsläggningen anmäla sig att begagna sin rätt som jordegare, emedan eljest denna rätt går förlorad. Således skall före tiden för utmålsläggningen staten hafva klart för sig, om den vill begagna sig af sin rätt som jordegare eller icke. Kongl. Maj:t har tänkt sig att före denna tidpunkt inhemta arrendeanbud på jordegareandelen. Inkomma sådana anbud, är saken lätt ordnad, ty då kan staten upplåta sin rättighet på kortare tid för att icke på längre tid binda sig vid ett anbud, som i alla händelser måste vara lågt, då det är fråga om en affär, som man ej kan hafva någon aning om, hvad den kan komma att inbringa. Detta kan man nemligen få klart för sig först sedan grufvan blifvit under någon längre tid bearbetad. Inkomma deremot icke några arrendeanbud, då kunna 2 fall inträffa. Antingen skall staten öfvergifva sin rätt som jordegare och förlora sin andel. Inmutaren tager i sådant fall hela affären. Eller också får staten inträda med såsom grufvbrytare och deltaga i grufarbetet för att åt sig bevara sin rätt till andel i en affär, om hvilken regeringen kan hafva fått upplysningar, att den är god, fastän icke några anbud af spekulanter inkommit. Det kan ju nu visserligen anses riktigt, att staten söker bevara sin rätt genom att inträda såsom deltagare i grufarbetet, men jag frågar, om det kan vara lämpligt, att staten kastar sig in i industriella

företag, för hvilka utsigterna kunna vara ganska osäkra och som man efter någon tids arbete kanske nödgas öfvergifva.

Det säges vidare i afseende på förmånerna af arrendesystemet, att sedan en tid förgått, får man söka träffa nytt arrendeafstal för att uppdrifva arrendevilkoren. Ja, detta låter sig nog göra, men den ursprungliga arrendatorn får då icke någon ersättning för de försöksarbeten, som af honom blifvit gjorda. Han får ingen ersättning för de byggnader, som blifvit uppförda, för de jernvägar eller rutschbanor, som blifvit anlagda, eller för de maskiner, som användts för arbetet. Jag frågar då, mine herrar, om det kan vara lämpligt, att staten såsom arrendegifvare skall stipulera så hårda villkor för den, som söker drifva en så vigtig industri, som grufvörelsen är i vårt land. Om det kommer en affärsman och tager ett försöksarrende för att åstadkomma en affär, som är för staten gagnelig, skall då staten, om denne misslyckas i företaget eller en annan kommer och öfverbjuder honom och tager arrendet, säga till den förre: Ni får ingenting för allt det arbete, som här gjorts, och de penningar, som blifvit nedlagda, eller för de maskiner, som finnas, o. s. v.? Det kan icke vara tillständigt, att staten uppträder på det sättet.

Ehuru det kunde vara mycket annat att säga om detta arrendesystem, skall jag dock nu lemna det och fästa mig något vid det andra systemet eller afgäldssystemet. Det har blifvit sagdt, att, om detta system antages, staten skulle behöfva en mängd tjenstemän för att öfvervaka och se till, att staten erhöle sin andel, och att pekuniära svårigheter kunde uppstå, så att staten kanske finge taga sin afgäld in natura och få plocka från en malmhög här och der. Men detta är ett påstående, som jag icke tror vara riktigt; ty afgäldsspörsmålet måtte väl vara det enklaste att lösa. Jag har ju räkenskaperna vid de olika grufvorna att tillgå, och jag kan ju lemna föreskrifter om huru dessa räkenskaper skola föras. Från dem hemtar jag upplysning om huru mycket som brutits och kan deraf beräkna afgälden. För öfrigt har jag äfven att tillgå fraktsedlar från dem, som forsla malmen, och kan äfven få upplysningar från tulljournalerna. Jag kan således icke inse, att staten för att få in erforderliga upplysningar skall behöfva någon stab af tjenstemän, utan tror, att det kan gå för sig genom skriftliga rapporter, som utan svårighet kunna kontrolleras. Afgälden bör beräknas med visst belopp på hvarje ton bruten malm och beräknas i penningar, som afemnas vid årets slut. Om det då skulle inträffa, att någon icke kan betala, så bevisar ju det, att det är en dalig affär, och då får väl staten på något sätt tillgodogöra sig sin rätt. Men att staten skulle behöfva plocka i hop sin afgäld ur små malmhögar vid 200 grufvor, det kan icke vara rätt att säga. När man derför tager saken i allvarlig ompröfning, kan jag icke förstå annat, än att det enklaste och lättaste sättet för staten att tillgodogöra sig sin jordegareandel är afgäldssystemet.

Emellertid hör nu egentligen, som sagdt, detta spörsmål icke till § 17, som nu föreligger, utan till Kongl. Maj:ts proposition n:o 48.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.
(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.
(Forts.)

Hvad för öfrigt formen beträffar, tror jag icke, att något kan egentligen vara att anmärka mot denna § 17, sådan den här lyder. Deremot torde de följande paragraferna i formelt hänseende behöfva ändras och rättas. Men då jag icke haft tid att grundligt studera dem, är jag icke nu beredd att i det afseendet göra några påståenden. Bäst skulle det därför smaka mig att yrka afslag på det hela, så att Riksdagen finge tid att tänka på saken till ett annat år, då frågan kunde komma in tidigare till Riksdagen än nu. Men jag skall dock icke tillåta mig att göra något yrkande, vare sig om bifall eller afslag, utan afvakta frågans vidare behandling inom kammaren.

Herr Ekenman: Så mycket tror jag alla kunna vara ense om, att den fråga, som nu föreligger, är en invecklad och svår fråga, samt att det varit lyckligt, om den något tidigare inkommit till Riksdagens behandling. Ty det kan icke vara något tvifvel om, att den är af den beskaffenhet, att den kräfver en grundlig undersökning af riksdagsmännen, innan de skrida till besluts fattande. Jag skall därför be att i korthet få fästa uppmärksamheten på *innebörden* af den nu föreliggande frågan, sådan jag ser den.

Det har sagts — och det är ju också påtagligt — att här blott föreligger ett lagförslag och att den ekonomiska sidan af saken sedermera skulle komma till behandling under den särskilda, till statsutskottet remitterade kongl. propositionen. Ja, det må nu vara, att det är så i formelt hänseende. Men jag tror dock, att, i fall man antager denna lag, konsekvensen nästan fordrar ett godkännande äfven af berörda kongl. proposition, som remitterats till statsutskottet. Det torde därför vara tillåtet att redan nu något närmare skärskåda äfven denna fråga.

Först vill jag då säga, att, i afseende på sjelfva principen, att kronan skall tillgodogöra sig sin jordegareandel vid grufdrift, såsom det här heter, många olika meningar finnas om den saken. Många anse, att det icke varit så klokt och riktigt ur statsekonomisk synpunkt att i detta afseende på förhand fastslå denna princip, att kronan *skall* tillgodogöra sig sin andel, då grufvan ligger å kronojord, som kronan sjelf disponerar. Men hvilken mening man i det afseendet än må hysa, behöfver man dock icke länge uppehålla sig vid den saken. Ty sedan Riksdagen en gång i skrifvelse till Kongl. Maj:t uttryckt sin önskan, att kronan skall tillgodogöra sig sin berörda rätt, så har ju Kongl. Maj:ts regering i det fallet icke gjort något annat än gatt Riksdagens uttalade önsknings till mötes, så att derom bör icke vara något vidare att säga.

Men nu blir frågan: *huru* skall kronan kunna tillgodogöra sig sin andel i grufdriften? Man har härför föreslagit olika vägar. Först och främst kan kronan göra det genom det s. k. koncessions-systemet; och det är klart, att, om man ser frågan mera direkt ur skattesympunkt, man skulle på ett mera gifvande sätt nå målet på den vägen. Om en sökande skall anmäla sig och uppgöra vilkoren för denna rätt, så är påtagligen tydligt och klart, att kronan kan

föreskrifva villkoren på ett sätt, som är tillfredsställande för kronan Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.
 ur skattehänsyn. Men om man nu inser, att här icke bör företrädesvis vara fråga om att taga detta ur skattehänsyn, utan mera ur högre statsekonomisk synpunkt, då tror jag, att det icke är mer än en mening derom, att i detta hänseende inmutningssystemet bättre fyller sin uppgift än någonsin koncessionssystemet. Genom inmutningssystemet gifves en premie åt den, som vill söka reda på grufvor, och vidare har man icke brutit med den princip, som inom landet eger tillämpning på öfriga, på annan jord än kronojord belägna grufvor, beträffande sådana fyndigheter, som här äro i fråga. Således tror jag icke, att det kan vara så mycket att förundra sig öfver, om, när denna fråga skall lösas, man icke fäster sig vid koncessionssystemet, utan endast vid inmutningssystemet.

Men med användande af detta system finnas olika sätt att gå till väga. I den proposition, som är framlagd och af lagutskottet förordad, har regeringen föreslagit, att jordegareätten skulle genom arrende öfverlätas på annan person. Man kan nu säga, att detta icke står i den föredragna paragrafen; men genom den utslutning, som är gjord i denna paragraf, sådan den förr lydde, genom bestämmelserna i andra paragrafer, genom motiven till den kongl. propositionen, genom den särskilda proposition, som remitterats till statsutskottet, af allt detta framgår, att meningen är att införa arrende-systemet för att tillgodogöra sig kronans rätt till grufdriften, när det rör kronojord, som icke disponeras för boställen eller annat. Detta är kärnpunkten. Om man således skall fästa sig vid kärnpunkten i hela frågan, så bör man tillse: är detta system lämpligt och tillfredsställande för tillgodogörande af grufdriften, och är denna af den beskaffenhet, att man bör använda arrendesystemet? Detta är själfva frågan. Då finnes att anmärka mot detta arrendesystem, att det icke är här såsom vid jordbruksdomäner, att flertalet personer, som bo i trakten eller eljest hafva benägenhet att spekulera, förstå hvad det är fråga om, utan tvärtom är det blott ett fatal, som kan förstå det, och det är tvifvelaktigt, om man ens genom svårt och grundligt arbete kan komma till insigt om värdet af det, som bjudes ut till arrende. Här af följer, hvad som också oemotsägligt är förhållandet, att det icke är så lätt för någon att fixera en arrendesumma, utan det är ganska svårt. Och det torde möta ganska stora hinder att få arrendatorer, som vilja spekulera på en dylik affär i fullt lojalt syfte. Jag kan tänka mig, att, när man på slikt sätt bjuder ut grufflotter och ingen på förhand vet, hurudan grufvan är, man kan känna sig hågad att spekulera utan sådan kännedom, men då blir icke spekulationen fullt lojal eller legitim. Jag kan tänka mig en illojal spekulering, en sådan, som icke ofta kommer i fråga eller åtminstone endast undantagsvis kommer i fråga, när det gäller jordbruksdomäner eller med dem jemförliga jordegendomar, som bjudas ut. Jag kan tänka mig, att en person bjuder eller söker bjuda blott och bart för att sedermera blifva undanköpt. Jag kan tänka mig mycket, som icke bör förekomma, men som just kan förekomma

(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.

(Forts.)

genom införande af arrendesystemet. Således är, som sagdt, förhållandet, att våra arrendatorer, som vilja arrendera, äro i osäkerhet om värdet af det, som de spekulera på; och redan detta tycker jag är ett skäl, hvarför man bör i möjligaste mån undvika detta system.

Man kan ju på annat sätt förskaffa staten, hvad staten bör hafva. Det har föreslagits, att man skulle göra detta genom afgiftssystemet. Jag kan tänka mig, att man bestämmer en viss afgift t. ex. för hvarje ton malm. Det är icke omöjligt att kontrollera på tillfredsställande sätt, huru mycket, som brytes vid en grufva. Jag medgifver gerna, att det kan erbjuda svårigheter, dock ej ööfvervinneliga. Men dessutom, när jag för min del motsätter mig arrendesystemet, som jag icke finner tilltalande eller tillfredsställande, anser jag det icke vara min ovilkorliga skyldighet att visa upp ett annat fullt tillfredsställande system. Detta är icke att begära, när vi för lagförslagets pröfning haft så kort tid; utan det är tillräckligt att uppvisa, att detta förslag icke är godt och riktigt och icke uppfyller det ändamål, som det är afsedt att fylla.

Jag ber herrarne noga betänka och noga pröfva denna fråga; den är sannerligen icke obetydlig. Här är icke fråga om någon ringa lagförändring, utan om något, som djupt ingriper i förhållandena, särskildt i de nordligare delarna af vårt land. Detta kan icke bestridas och får icke bestridas; man får icke se bort från den omständigheten, utan man bör noga och med mycken betänksamhet pröfva den föreliggande frågan. Den gäller särskildt, såsom kammarerna nogsamtt vet, de nordligaste delarna af vårt land, den gäller Norrland; och Norrlands intressen måste af Riksdagen omfattas med mycken värme, därför att dessa intressen äro så stora och betydande för vårt land. Jag har min egen uppfattning, när det gäller tillgodoseendet af Norrlands intressen. Jag har trott och tror fortfarande och har haft tillfälle att uttala denna min tro många ganger, att dervidlag är det statens skyldighet att i möjligaste mån tillgodose Norrlands intressen i afseende på kommunikationsförhållanden, så snart de icke komma i kollision med statens större intressen: då måste de ju gifva vika, men det är sällan det kommer i fråga. Och vidare är det statens skyldighet att tillse, att Norrland kan fritt utveckla sig inom egna landamären och att man icke på något sätt lägger hinder i vägen för denna Norrlands sträfvan att utveckla sig, utan tvärtom understödjer den, så att den må komma till sin rätt.

När jag för min del har den uppfattningen, att, om man nu antager detta föreliggande lagförslag och i full konsekvens härmed antager den kongl. proposition, som nu hvilar på statsutskottets bord och sedermera till Riksdagen förväntas, man vidtagit en åtgärd, som menligt kan inverka på Norrlands utveckling, beträffande dess grufvedrift, så yrkar jag afslag på den föreliggande paragrafen, som jag anser vara den mest betydande i det föreliggande förslaget.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Det förefaller mig verkligen högst egendomligt, att, sedan tvenne Riksdagar för sin del ansett, att kronan borde taga tillbaka sin jord-egareandel och då med anledning deraf nu framlägges ett förslag för Riksdagen i sådant syfte, någon kan yrka afslag på förslaget blott på den grund, att han icke hunnit sätta sig in i detsamma. Jag tycker, att det förefaller väl lättsinnigt att på det sättet behandla en Kongl. Maj:ts proposition. Det lagförslag, som här är framlagdt, är resultatet af betydande förberedande arbeten, började af en komité af flera personer, som särskildt egde kännedom om vår grufhandtering. De afgåvo sina förslag, i några af hvilka redan implicate låg detta arrendesystem, ehuru det då ännu icke kommit till full klarhet. Sedermera hafva jernkontorets fullmäktige varit hörde, och afgifvit ett förslag, hvilket undergått kritik af kommerskollegium, som framlagt ett nytt förslag, hvarefter högsta domstolen varit hörd, och äntligen, på grund af den kritik, de föregående förslagen underkastats, nu ifrågasatt förslag framkommit såsom det konsekventa slutresultatet af denna kritik. Detta förslag är tillstyrkt af lagutskottet, hvars vice ordförande, som sjelf varit med om utarbetandet och framläggandet för Riksdagen af nu gällande grufvestadga, biträder förslaget och förordar dess inpassande i hans föregående verk. Jag vill då fråga de jurister, som här uppträdt och ifrågasatt afslag å förslaget på den grund, att de icke hunnit sätta sig in i frågan, om sådant kan anses vara ett lämpligt sätt att behandla en Kongl. Maj:ts proposition!

Nu synas dessa talare i allmänhet vilja förmena, att arrendesystemet skulle medföra stora utgifter för staten med hänsyn till kontrollen och tycka sig i stället finna, att afgäldssystemet skulle vara mindre kostbart. En af anledningarna, hvarför jag öfvergaf afgäldssystemet, var emellertid just den, att jag ansåg det vara omöjligt att införa ett sådant system, utan att det blefve ytterst dyrbart för staten. Vi äro nemligen här i landet vana vid att, när det gäller staten, hafva en sådan kontroll, att vi kunna på öret finna, att ingenting förkommer, och då vill jag se, när det blir fråga om hundradetals grufvor, huru vi skola kunna kontrollera grufdriften vid dem alla utan att anställa en mängd kontrollanter, hvilka naturligtvis måste tillförsäkras någon ersättning för sitt arbete. En stor del grufvor komma säkerligen icke att gifva ett enda öre i inkomst till staten, atminstone om afgälden skall läggas på nettoafkastningen, ty de flesta grufvor, som icke äro af dess betydligare omfattning, torde, om man räknar rätt, lemna ingen eller högst ringa behållning å sjelfva grufhandteringen såsom sådan. Men kontrollkostnaden för staten minskas icke därför, att grufvans behållning är mindre, utan kontrollkostnaden blefve ungefär densamma, så länge grufverörelsen drifves, vare sig det sker med vinst eller förlust.

Man har invändt mot arrendesystemet, att det nog blefve svart för staten att få några arrendatorer, och derpå vill jag svara, att

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.
(Forts.).

skulle så verkligen inträffa, att staten ej kan få arrendatorer, hvilket jag dock förmodar komma att höra till sällsynta undantag, så kan staten dock utan nämnvärd kostnad bevara sin rätt till jordegareandelen genom att sjelf deltaga i grufdriften i det omfang grufvstadgan föreskrifver. Ingen jordegare, som går med i grufdrift, d. v. s. begagnar sin jordegareandel, är skyldig att tillskjuta mera än sin andel i försvarsarbetet. Detta försvarsarbete är dock satt så ringa, att kostnaden därför kan uppskattas till omkring 50 kronor per år för helt utmål eller sålunda på jordegarens, här kronans, andel 25 kronor årligen. Detta är också på ett ställe i mitt anförande till statsrådsprotokollet påpekadt, om man ock skulle antaga, att staten någon tid blefve utan arrendatorer till några grufvor — jag föreställer mig, att antalet per år icke gerna kunde komma att öfverstiga 4 å 5 eller låt oss säga 10 å 20 — så blefve ju i sjelfva verket utgiften därför ganska obetydlig, kanske för något enda år 400 å 500 kronor, ty är grufvan så dålig, att ej ens inmutaren vill arrendera kronans andel, varder den nog inom kort sönad, och då erfordras ej någon vidare utgift från statens sida. För öfrigt är det icke ens nödvändigt för staten att under alla förhållanden behöfva vidkännas någon kostnad för försvarsarbete eller deremot svarande utgift, ty i grufvestadgan är medgifvet grufegare att, sedan utmål lagts och arbetskyldighet fullgjorts under tre år, lösa arbetskyldigheten mot erläggande till jordegarne af en årlig afgift för hvarje grufva af 50 kronor, hvaraf ena hälften tillfaller kronan och andra hälften den jordegare, på hvars mark utmålet är beläget. Om nu kronan sjelf är jordegare, har kronan sålunda att erlægga sin andel i afgiften till sig sjelf, d. v. s. hela åtgärden inskränker sig till en omföring i kronans räkenskaper.

Sålledes kan jag med bestämdhet påstå, att den uttalade farhågan, för att arrendesystemet skulle medföra stora kostnader för staten, derest det anordnades så, att staten, då arrendator icke erhöles, blefve nödsakad att sjelf ingå i företaget, är försvinnande obetydlig, ja, fingerad och icke grundad på sakliga skäl.

Hvad jag nu yttrat gäller icke allenast det fall, att en arrendator icke kan erhållas, då kronans andel i en grufva första gången utbjudes på arrende, utan äfven de fall, då efter en arrendeperiods utgång ingen anmäler sig för öfvertagande af kronans andel i en upparbetad grufva, der ordnad grufdrift idkats, utan kronan sjelf nödgas ingå i företaget. Äfven i sådant fall behöfver kronan icke deltaga i mera än försvarsarbetet, och 66:e § uti grufvestadgan innehåller: »Vilja några delegare bryta mera och andra mindre, och äro rösterna å ömse sidor lika, hafve den vitsord, som önskar den större brytningen; dock skall han i sådant fall *ensam* förskjuta tillskott, som utöfver behofvet för den mindre brytningen erfordras». För detta förskott får han sedan göra sig betäckt ur den uppförade malmen. Kronan kan sålunda icke heller i detta fall underkastas några större kostnader än för försvarsarbetet.

Betraktar man afgäldssystemet, så finner man att det innebär, att kronan afsäger sig jordegareandelen, ty utan en fullständig omarbetning af nu gällande grufvestadga kan det systemet icke förenas med de bestämmelser, som ansetts böra gälla för en grufslagstiftning, grundad på inmutningsrättens bibehållande. Huru skall för öfrigt afgälden bestämmas? Bruks societetens fullmäktige i jernkontoret hafva föreslagit, att afgälden skulle bestämmas till ett fixt belopp per år eller 50 kronor och att derjemte skulle utgå en viss afgift i förhållande till nettoafkastningen. Denna afgifts belopp skulle bestämmas af Kongl. Maj:t för 5 år i sänder, men finge ej öfverstiga tio procent. Om dessa tio procent öfverstege 50 kronor, skulle den fixa afgälden bortfalla. Häremot gjorde kommerskollegium den invändning, att denna fixa afgäld af 50 kronor blefve i många fall alldeles för hög. De allra flesta grufföretag vore i sin början så obetydliga, att de icke tålde vid sådana afgifter, och såsom följd häraf komme säkerligen letandet efter malmfyndigheter att förlora en stor del af sin lockelse.

Man kan lätt tänka sig svårigheterna och kostnaderna att kontrollera alla dessa små företag. En och annan föreställer sig kanske, att denna kontroll kunde utöfvas af taxeringsmyndigheterna, men för min del anser jag uppenbart, att nödig sakkunskap i de flesta fall komme att saknas hos dessa myndigheter för utredande af den ytterst svåra frågan om hvad som rätteligen borde antagas utgöra nettovinstens belopp. Kommerskollegium, som äfven tänkt sig, att nettobehållningen skulle läggas till grund för afgälden, föreslår, att grufegarne skulle åtnjuta afdrag derå med sex procent ränta å det i rörelsen nedlagda kapital samt staten å hvad som derefter återstår af nettobehållningen erhålla i afgäld 25 procent. Jag hemställer, om sådant skulle lända till uppmuntran af grufhandteringen.

Deremot låter man vid arrendesystemet den enskilda konkurrensen ensam bestämma statens inkomst af sin jordegareandel. Kronan garanterar ingenting; den behöfver endast i grufvestadgan en tid anvisad, under hvilken de enskilde spekulanterna kunna lemnas tillfälle undersöka de utsigterna för företaget i fråga. Anmäla sig spekulanter, får *den* arrendet, som bjuder högst och kan prestera säkerhet. Uppträder deremot ingen, så kan man enligt Kongl. Maj:ts förslag tänka sig, att inmutaren erbjudes och är villig öfvertaga arrendet, om ock blott för 1 krona om året? Men på det sättet blifver i alla händelser kronan bibehållen vid sin jordegareandel, som kronan måhända en annan gång kan tillgodogöra sig på ett förmånligare sätt. Innan jag framlade denna fråga för Kongl. Maj:t, radgjorde jag med åtskilliga af våra förnämsta grufvdkare med flera i grufhandteringen kunnige män, hvilka alla gillade de grunder, hvarpa förslaget är fotadt, och särskildt ansågo, att det med afseende å grufföretags allmänna beskaffenhet icke låge någon obillighet i att en arrendator af kronans andel i grufva måste vid arrendetidens utgång afstå byggnaderna till kronan utan ersättning.

Om ändrad lydelse af vissu §§ i gällande grufvestadga.
(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.
(Forts.)

Herr Jansson i Taberg: Herr talman. Jag skall med anledning af herr Berglöfs anförande be att få säga några ord.

Han sade nemligen, att åtskilliga andra paragrafer i grufvestadgan skulle behöfva ändras, ty de vore ofullständiga, men detta skulle enligt min tanke endast behöfvas, i händelse herr Kardells reservation blefve ett Riksdagens beslut. Kommer det icke att ske, föreställer jag mig, att några förändringar uti utskottets förslag till lydelse af öfriga paragrafer i grufvestadgan ej heller för sakens vinnande äro behöfliga.

Hvad återigen herr Ekenman anført med afseende derpå, att Kongl. Maj:ts förslag icke förelegat förrän i denna riksdagens sena timme, och att ingen haft tillfälle att sätta sig in i detsamma, så vill jag endast påpeka, att vi dock haft Kongl. Maj:ts förslag tillgängligt sedan före påsk, fastän *utskottets* förslag inkommit först i de sista dagarne. Men utskottets förslag sammanfaller nästan fullständigt, endast med några redaktionsförändringar, med Kongl. Maj:ts förslag, och således anser jag, att den invändningen icke har något att betyda.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Det var en sak, som jag glömde att nämna i mitt sista anförande, men som jag anser vara af vigt.

Antager man arrendesystemet, så fins ej något hinder för att, om detta icke finnes tillfredsställande, gå öfver till afgäldssystemet. Men om deremot afgäldssystemet fastslås, så är det omöjligt att framdeles gå öfver till arrendesystemet. Detta senare är således mäktigt af utveckling, men det är icke afgäldssystemet, emedan genom dess antagande staten afhänder sig jordegareandelen.

Herr Kardell: Blott ett par ord.

En föregående talare yttrade, att han ansåg, att generaldebatten om denna sak skulle stå vid föredragning af statsutskottets betänkande och icke i dag. Jag för min del anser, att den bör stå i dag, ty det finnes delar af nu föreliggande lagändringsförslag, som hafva direkt afseende på arrendesystemet och hvilka finge ändras, i fall icke arrendesystemet antoges. I paragraf 22 mom. 1 skulle sålunda, i fall icke arrendesystemet antoges, den sista meningen: »Å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, må utmal dock ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare, än två år efter det på grund af föreskriften i 13 § 1 mom. afskrift af mutsedeln blifvit till Konungens befallningshafvande ingifven.» tagas bort. På samma sätt har ett tillägg gjorts till § 65. Jag har icke förut nämnt någonting om denna sak — en omständighet, som nyss anmärkts af herr statsrådet och chefen för civildepartementet — och jag har gjort det, emedan jag antagit det vara lämpligast att orda om dessa paragrafer, när de skulle komma att i kammaren föredragas.

Nog är det sant, att det är flere sakkunnige personer, som tillsammans utarbetat den kongl. propositionen, men det fins många andra sakkunniga, som bestämdt äro emot den. Man måste anse fullmäktige i jernkontoret såsom sakkunnigt folk; man måste äfven anse bergmästaren i norra distriktet som sakkunnig. Han har haft tillfälle att se förhållandena der uppe på nära håll och är bättre än någon i tillfälle att bedöma, hvad effekt ett dylikt arrendesystem skulle hafva.

Herr statsrådet nämnde i sitt sista anförande, att, om vi antaga ett arrendesystem, vi sedan kunna öfvergå till afgäldssystemet. Men det måste dröja ganska länge, enär arrendena ju gälla för en tid af 30 år. Förr än efter denna tid går det sålunda icke att öfvergå till ett afgäldssystem. De utgifter, som staten i och för arrendesystemet skulle hafva att underkasta sig, torde väl vara små, såsom nyss nämndes af herr statsrådet, men det förefaller mig, att äfven inkomsterna måste blifva små och tillika ovissa. Mig synes det, som om sådant just skulle vara att spela på lotteri.

Då emellertid § 22 mom. 1 och § 65 enligt min uppfattning böra afslås, om man icke vill vara med på arrendesystemets införande, så tycker jag, att det icke fins något skäl, hvarför icke 17 §, såsom sammanhörande med dem, också skulle få göra sällskap.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Jag skall endast be att få nämna, att det *icke* är fastslaget, att arrendetiden skall vara 30 år. Tvärtom har jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet yttrat åtskilligt, som går ut derpå, att till en början arrendetiden borde ställas helt kort, men att sedermera, enligt det bemyndigande som begärts, Kongl. Maj:t skulle ega att sätta arrendetiden till *högst* trettio år. Hela motiveringen går ut på att under den första tiden skulle arrendeperioden inskränkas, så att den blefve mycket kortare. Den första arrendetiden skulle nemligen egentligen vara afsedd till en försöksperiod.

Herr Persson i Mörap: Jag skall till en början be att få instämna med herr Ekenman derutinnan, att det enligt min uppfattning är aldeles riktigt, att den föredragna 17 § i grufvestadgan har den formella uppställning, som här förekommer. Det är egentligen icke någon annan ändring, som gjorts, än att ur nuvarande grufvestadga borttagits den bestämmelse, som innefattas deri, att å sådan kronomark, som icke blifvit upplåten at enskild med »ständig besittningsrätt» eller disponeras som boställe, skulle jordegareandelen icke tillfalla grufnehafvaren. Men deraf bör väl också följa, att kronan då skall uppträda som egare och söka bevaka denna sin jordeganderätt. Allt ifran det jag först fick se den kongl. propositionen och der fann, att det var meningen, att man skulle utarrendera kronans jordeganderätt till inmutningsbara föremål, har jag ej kunnat dölja för mig, att detta skulle blifva förenadt med åtskilliga föreskrifter. De stora kostnader, som på grund af kontrollen skulle vallas, om man begagnade sig af det

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.

(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvstadga.
(Forts.)

andra systemet, enligt hvilket kronan skulle taga sin andel af den uppfordrade malmen, komme det naturligtvis icke att medföra, men deremot är jag alldeles ense med de talare, som yttrat sig om arrendesystemet, att man icke på den vägen skall kunna få in något nämnvärdt belopp. Ty, mine herrar, staten bör begagna sig af sin jordegareandel, då utmål lägges, och detta sker, innan arbetet är påbörjadt. Det är naturligtvis omöjligt för arrendatorn att på förhand veta, hvad han skall kunna betala i arrende. Följden deraf blir, enligt mitt förmenande, ingenting annat, än att grufvegaren blir arrendator och detta för en spottstyfver, som icke blir af nämnvärd betydelse, eller ock, att — om han har någon, till hvilken han ej står i godt förhållande och som möjligen vill uppträda som konkurrent — tvister och stridigheter framkallas mellan arrendatorn och grufvegaren, tvister som kunna hafva, snart sagdt, oberäkneliga följder.

Men det gifves enligt mitt förmenande ett annat sätt att gå till väga, som äfven är antydt af de sakkunnige, och herr Kardell har nyss omnämnt det sättet. Detta går nemligen ut på, att för den malm, som upptages ur grufvan, erlägges till staten såsom ersättning för statens rätt till mineralet en viss årlig afgäld; och jag vill nämna, att denna metod ej är alldeles främmande för vår nu gällande lagstiftning. I den nu gällande stenkolslagen är det nemligen föreskrifvet med afseende på jordegarens rätt, att till honom skall erläggas värdet af $\frac{1}{75}$ af den stenkol och af de i sammanhang dermed förekommande eldfasta leror, som på området vinnas och i dagen bringas.

Och i samma lag är det bestämdt, att, derest vederbörande gruf- och jordegare ej om detta ersättningsbelopp kunna åsämjas, skall tvisten slitas af tre skiljemän.

Jag undrar, om man ej i fråga om det nu föreliggande fallet borde använda samma norm, som sålunda redan finnes i lagstiftningen använd. Jag vill dermed naturligen ej ha sagdt, att en ersättning af $\frac{1}{75}$ eller dylikt är en lämplig siffra — ty den saken förstår jag ej att bedöma — men under alla omständigheter är det nödvändigt, att staten kan utan den ringaste kontrollkostnad utfå ersättningsbeloppet.

Jag vet, att t. ex. hemma vid våra stenkolsgrufvor i Skåne, der man visserligen på somliga ställen bryter efter 1855 års grufvstadga och der det således ej finnes närmare föreskrifter, huru räkenskaperna skola föras, hvilket deremot är förhållandet, då koncession på viss tid lemnas för ifrågavarande fyndigheter, jag vet; säger jag, att det der dock finnes s. k. fridlysta områden, der jordegaren skall ha sin andel, äfven om han eljest förlorat rätten till fyndigheten på grund af andra omständigheter, t. ex. därför att han ej haft tillfälle att ingå i grufföretaget såsom delogare.

I fråga om dessa fridlysta områden, som sträcka sig 100 famnar från boningshus m. m., föreskrifver den nya stenkolslagen, att jordegaren för dem skall hafva — lika väl som i det fall, då

koncession lemnas — en ersättning af $\frac{1}{75}$ af hvad som i dagen uppfordras.

Mig veterligen har *aldrig* någon tvist mellan jordegare och grufegare uppstått på grund af denna bestämmelse, åtminstone vid de grufvor, der jag känner förhållandena. Der hafva årligen utbetalats hundratals kronor, som fördelats på dessa jordegare i förhållande till arealen af den brutna marken, men jag vet, som sagdt, aldrig, att tvistigheter uppstått rörande ersättningsbeloppet. Jag föreställer mig äfven, att den uppgift, som vederbörande grufegare är skyldig att insända till kommerskollegium rörande mängden af uppfordrade, inmutningsbara föremål, bör vara något så när tillräcklig för att kunna bestämma kvantiteten af den uppfordrade malmen.

Men äfven om så ej skulle vara förhållandet, antager jag, att det ej skulle vara omöjligt för vederbörande bergmästare att göra en direkt uppmätning af hvad som under året blifvit brutet ur grufvor af annat slag än de nyss nämnda stenkolsfyndigheterna.

Jag tror således, att, om man vill vara något så när förvissad, att staten skall utfå ersättning för sin jordegareandel i fyndigheten, samt om man derjemte vill förebygga, att staten skall i afseende på kontrollen drabbas af allt för stora kostnader och betungas med en dyrbar kontrollapparat, man bör gå till väga på det sättet, att grufegaren betalar viss andel — naturligen i penningar — af den uppbrutna kvantiteten i förhållande till varans värde. Huru stort detta belopp skall vara, vill jag lemna osagdt.

Som frågan nu föreligger, synes det mig emellertid, som om Andra Kammaren för närvarande ej hade annat att göra än att afslå förslaget. Hade det varit så, att Första Kammaren ännu ej fattat sitt beslut i frågan och man möjligen skulle medhinna att vid innevarande riksdag få ett nytt förslag i nu antydda syfte, skulle jag vara den förste att påyrka återremiss af ärendet till utskottet. Men då nu Första Kammaren redan fattat sitt beslut i frågan, kan naturligen en återremiss från Andra Kammaren — om en sådan skulle beslutas — ej föranleda till annan åtgärd från utskottets sida, än att det uppmanar kammaren att fatta beslut. Och då stå vi ju på samma punkt. Under alla omständigheter synes därför en återremiss ej medföra något praktiskt resultat under innevarande riksdag.

Jag nödgas därför förena mig i yrkandet om afslag på den föredragna punkten.

Herrar *Lasse Jönsson* och *Wallmark* instämde häruti.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på godkännande af paragrafen med den lydelse, som af utskottet föreslagits; 2:o) godkännande af herr Kardells under öfverläggningen framställda ändringsförslag; och 3:o) afslag a utskottets förslag. Herr talmannen förklarade sig ause den förstnämnda

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufstadga.

(Forts.)

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga. (Forts.)

propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner lagutskottets föreliggande förslag till ändrad lydelse af 17 § grufvestadga, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets omförmälda förslag.

Omröstningen utföll med 69 ja och 104 nej; och hade alltså kammarens beslut utfallit i enlighet med nejpropositionens innehåll.

Efter föredragning vidare af § 22 anförde

Herr Kardell: Då till § 22 finnes fogadt ett tillägg, som har specielt afseende på *arrendesystemet* — sa är fallet med senare delen af första momentet — och då kammaren redan uttalat sig *mot* detta system, skall jag be att få yrka afslag på § 22 i dess helhet.

Vidare yttrades ej. Paragrafen afslogs.

Herr G. Ericsson i Stockholm begärde ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att vid föredragningen af lagförslagets återstående paragrafer endast paragrafernas nummer måtte uppläsas.

Denna hemställan bifölls.

Samtliga återstående §§ 24, 31, 39, 44, 61, 65 och 68 äfvensom utskottets förslag till *öfvergångsstadgande* blefvo härefter af kammaren afslagna.

I fråga om *ingressen* yttrade:

Herr G. Ericsson från Stockholm: Jag anhåller att få yrka afslag på den nu föredragna *ingressen*.

Herr Kardell: Kammaren har ju antagit de första paragraferna af ifrågavarande förslag till ändringar i grufvestadga, och under sådana förhållanden torde det icke kunna gå an att helt och hållet utesluta *ingressen*.

Jag hemställer därför om uteslutande ur ingressen af orden: »med upphäfvande af nådiga kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889». Derigenom skulle ingressen erhålla följande förändrade lydelse: »härigenom förordnas, att nedan-nämnda paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 skola erhålla följande förändrade lydelse». Jag anser, att detta är nödvändigt med hänseende till de af kammaren antagna första paragraferna.

Om ändrad lydelse af vissa §§ i gällande grufvestadga.
(Forta.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition blef ingressen godkänd med den af herr Kardell föreslagna ändring.

Rubriken godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda *hemställan* förklarades besvarad genom kammarens vid föredragning af lagförslaget fattade beslut.

§ 15.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets memorial, n:o 76, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

bevillningsutskottets betänkande, n:o 32, angående beräkningen af vissa bevillningar för år 1895; samt

lagutskottets utlåtande och memorial,

n:o 71, i anledning af väckta motioner ej mindre om ändring af dels vissa paragrafer i 17 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 23 kap. rättegångsbalken, dels 2 § i 1 kap. rättegångsbalken och dels 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradssting den 17 maj 1872 än äfven om antagande af lag om sakkunnige biträden åt domstolarne; och

n:o 72, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med för-anledande af utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 42 öfver väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 16.

Anmälles och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 34, angående regleringen af utgifterna under riksstatens ättonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

n:o 76, i anledning af Riksdagens år 1893 församlade revisorers berättelse angående verkstald granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1892;

n:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af-
söndring af jord från indragna militiebostället Östra Jordal n:o 1,
1/2 mantal, i Göteborgs och Bohus län;

n:o 81, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upp-
låtelse till staden Köping af vissa delar utaf kronolägenheten
Köpingsön n:o 1;

n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående
anskaffande af undervisningsmateriel till skolorna för sinnesslöa
barn;

n:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående för-
ändring af villkoren för erhållande af understöd utaf allmänna
medel till undervisning i slöjd för gossar; samt

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dels
ändrade bestämmelser rörande lönetursberäkning för vissa lärare,
dels inrättandet af en kommission för bedömande af undervisnings-
prof för lärarebefattningar.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter
åtskildes kl. 10,43 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.